

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích
Teologická fakulta
Katedra praktické teologie

Bakalářská práce

**LIFE STORY UŽIVATELEK VYBRANÝCH
AZYLOVÝCH DOMŮ PRO MATKY S DĚTMI V TÍSNI**

Vedoucí práce: Ing. Jaroslav Šetek, Ph.D.

Autor práce: Jitka Kohoutová

Studijní obor: Sociální a charitativní práce

Kombinované studium

Ročník: 3.

2010

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu se § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

22. března 2010

.....

Děkuji svému vedoucímu bakalářské práce Ing. Jaroslavu Šetkovi, Ph.D., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.

Děkuji vedoucím pracovnícím Domova pro matky s dětmi v tísni v Klatovech a v Aši za čas, který mi v souvislosti s výzkumem věnovaly. Dále bych chtěla touto cestou poděkovat respondentkám za pomoc při výzkumném šetření.

Obsah

Obsah.....	4
1 Úvod.....	6
2 Poruchy rodiny.....	8
2.1 Klinické rodiny.....	10
2.1.1 Rodina se zanedbávaným, případně týraným dítětem.....	10
2.1.2 Rodina se zneužívaným, případně týraným dospělým	12
2.1.3 Rodina se členem závislým na drogách, případně s patologickým hráčem.....	13
2.1.4 Rodina svobodné matky.....	15
2.1.5 Rozvod a rekonstrukce rodiny.....	16
3 Rodina svobodné matky.....	19
3.1 Matka jako osamělý rodič.....	19
3.2 Matka s dítětem jako typ rodiny.....	19
3.3 Rizika a problémy osamělých matek.....	20
3.3.1 Nezaměstnanost.....	21
3.3.2 Ekonomické znevýhodnění.....	23
3.3.3 Bytová problematika.....	24
4 Možnosti pomoci rodinám v obtížné životní situaci.....	25
4.1 Preventivní působení.....	25
4.2 Sociální práce.....	26
4.3 Sociální zabezpečení.....	27
4.3.1 Státní sociální podpora.....	27
4.3.2 Pomoc v hmotné nouzi	28
4.3.3 Sociální pomoc – sociální služby.....	29
4.4 Azylové domy	32
4.4.1 Azylové domy pro matky s dětmi.....	34
4.4.1.1 Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech.....	35
4.4.1.2 Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní Aš.....	39
5 Cíl výzkumu.....	42
5.1 Použité metody a techniky sběru dat.....	43
5.2 Výzkumný soubor.....	44
5.3 Realizace výzkumu.....	45
6 Analýza údajů v Domově pro matky s dětmi v tísní v Klatovech.....	47
7 Vyhodnocení kvalitativního výzkumu.....	62
8 Závěr.....	64
Seznam použité literatury.....	66
Seznam příloh.....	69
Abstrakt.....	73

Abstract..... 74

1 Úvod

Nemusí být vždycky pravdou tvrzení, že život oplácí tím, co do něj člověk vkládá. Mezi námi žije mnoho těch, kteří do života vložili hodně a přesto vlivem nepříznivých okolností o všechno přišli. Ztráty mohou být různé a zažívá je každý z nás. Mezi ty nejtěžší patří ztráty vztahové.

Není nic horšího, než když vás zklamou nejbližší lidé a zasadí vám rány, které se mnohdy léčí celý život. Bohužel ztráta partnera bývá pouhým začátkem v trápeních, která se otevřou před mnohými ženami, jež žijí v naší společnosti.

Jako téma bakalářské práce jsem si zvolila Life story uživatelky vybraných azylových domů pro matky s dětmi v tísní. Matky s dětmi jsou z pohledu sociální práce velmi ohroženou skupinou v mnoha ohledech. Zároveň také tvoří dnes již poměrně často se vyskytující typ rodiny. Rodinou nazývám matku s dítětem proto, že: „V českém a evropském prostředí lze chápat rodinu v nejširším smyslu za sociální jednotku, jejímž ustavujícím znakem je soužití minimálně dvou generací v přímé příbuzenské linii (rodič-dítě).“¹

K tomuto tématu mě přivedla praxe, kterou jsem v domově pro matky s dětmi získala jako sociální pracovnice a při které jsem se důkladně seznámila s touto problematikou a získala tak náhled i ze strany obyvatelky těchto domovů.

Cílem mé práce je přiblížit problematiku azylových domů, charakterizovat vybraná zařízení domovů pro matky s dětmi v tísní a zdokumentovat a popsat celkovou situaci klientek. Věnuji se zejména příčinám, které je donutily využít pobytu v azylovém domě. Dále sleduji jejich schopnosti a snahy vypořádat se s touto obtížnou situací a využít poskytované pomoci k aktivnímu řešení své budoucnosti.

¹ *Národní zpráva o rodině*. [on-line]. 2005, [cit. 2010-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/898>>, s.3.

V první části se věnuji poruchám rodiny, protože tyto poruchy mohou vést k vyhledání azylového domu pro matky s dětmi v tísní a dále pak vybraným typům klinické rodiny. Dále se pak snažím přiblížit skupinu osamělých matek jak typ rodiny. Tyto poznatky mají osvětlit problémy, se kterými se klientky azylových domů potýkají, a důvody, které je do tohoto zařízení přivádějí. Jedná se např. o nezaměstnanost, ekonomické znevýhodnění a bytovou problematiku. Následující kapitola je pak určena možnostem pomoci rodinám, které se dostanou do situace, kterou nejsou schopni řešit vlastními silami, jde zde nejprve o preventivní působení, dále pak o sociální práci a systém sociálního zabezpečení, pod který můžeme zahrnout dávky státní sociální podpory, pomoc v hmotné nouzi a sociální pomoc jakožto sociální služby. V neposlední řadě se zaměřuji na pomoc, kterou zajišťují azylové domy.

V empirické části nejprve charakterizuji cíl bakalářské práce, kterým je analýza důvodů příchodu matek do azylového domu pro matky s dětmi v tísní a dalších příčin, jež ovlivnily jejich situaci. Dále metodologické postupy a objasnění, jakým způsobem bude dosaženo zodpovězení hlavní výzkumné otázky, kterou je: „Jaké jsou důvody, proč matky s dětmi vyhledaly azylový dům?“ Následuje pak část věnovaná kvalitativnímu výzkumu, kde jsou analyzovány údaje z rozhovorů poskytnutých některými zde ubytovanými klientkami. Výzkum byl prováděn v Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a v Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Aši. Získané poznatky jsou shrnuty a vyhodnoceny v závěru této práce.

2 Poruchy rodiny

Vzhledem k zaměření práce je zapotřebí uvést poruchy rodiny (ať už se jedná o rodinu úplnou či neúplnou), protože tyto poruchy mohou vést k vyhledávání azylového domu pro matky s dětmi v tísní, a dále pak vybraných typů klinických rodin.

Jako poruchy rodiny jsou označovány situace, kdy rodina z nějakého důvodu a v různé míře neplní své funkce a základní požadavky, které jsou dané společenskými a právními normami. Nejčastěji se projevují jako selhání jednoho nebo více členů rodiny v jejich rolích, v důsledku čehož dochází k nedostatečnému plnění některých nebo i všech funkcí.

Podle funkčnosti bývají většinou rodiny děleny na:

- **funkční**, kdy jsou na alespoň minimální úrovni naplňovány možnosti rozvoje jejích členů;
- **dysfunkční** – některá funkce je výrazně potlačena nebo zcela chybí;
- **afunkční** – celé společenství v ní ztratilo svůj význam a není schopno zcela plnit své funkce.

S. Klapilová (2000) uvádí pásma funkčnosti, kdy byl jako měrný nástroj použit dotazník funkčnosti rodiny:²

- **funkční rodina** - v rodině je zajištěn dobrý vývoj dítěte;
- **problémová rodina** - vyskytují se poruchy některých funkcí, neohrožují, však vážněji rodinný systém a vývoj dítěte v něm. Rodina je schopna situaci řešit vlastními silami, či ji kompenzovat;
- **dysfunkční rodina** - vyskytují se poruchy všech funkcí, bezprostředně ohrožují celou rodinu, zvláště pak dítě. Rodina vyžaduje soustavnou péči;
- **afunkční rodina** - poruchy jsou již takového rázu, že rodina přestává vůči dítěti plnit svůj základní účel. Dítě je třeba umístit v náhradní rodině nebo zajistit jinou péči.

² KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*, s. 29

Pokud jde o dítě, jehož osobnost se teprve rozvíjí, mohou v důsledku narušení rodinných funkcí určité významné zkušenosti chybět nebo jeho další vývoj může být deformován různými negativními vlivy.³

Příčiny selhání rodiny je možno schematicky rozdělit takto:

- rodina nechce o dítě pečovat (např. děti nechtěné, nemanželské apod.);
- rodina nemůže o dítě pečovat (závažná nemoc rodičů, různé sociální problémy, bytové problémy apod.);
- rodina neumí o dítě pečovat (mladé matky, manželství nezralá, duševní poruchy rodičů aj.).

Matoušek⁴ uvádí základní ukazatele funkcí rodin mezi něž patří:

- kulturní a hodnotová orientace rodiny
- uspokojení základních životních potřeb jednotlivých členů rodiny,
- stav domácnosti z hlediska potřeb jejích členů
- funkčnost rodičovského systému, do kterého patří kvalita vztahu k dětem, a ohraničení rodičovského systému vůči dětem
- hodnocení vývoje dětí s ohledem na emocionalitu, sociální vztahy, dále pak vztahu ke škole a prospěchu
- funkčnost manželského systému (emocionální bilance, dlouhodobé konflikty a způsob jejich řešení, ...)
- vztahy členů rodiny k širšímu příbuzenstvu
- vztahy k institucím, které jsou pro rodinu důležité (místní úřady, zaměstnavatelé, atd.)
- jiné významné sociální vazby členů rodiny (sousedé, přátelé, zájmové kluby, apod.)
- zaměstnání rodičů, jeho perspektiva, pracovní spokojenost
- materiální zdroje, které má rodina k dispozici a způsob rozhodování o nich
- styl komunikace

³ VÁGNEROVÁ, M. 2004 *Vývojová psychologie*, 2004, str. 589.

⁴ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*, str. 193

2.1 Klinické rodiny

Matoušek (1997) uvádí jako klinické tyto typy rodin:

- rodina se zanedbávaným, případně týraným dítětem
- rodina se zneužívaným, případně týraným dospělým
- rodina s tělesně nemocným
- rodina s duševně nemocným
- rodina s postiženým členem
- rodina mladistvého delikventa
- rodina svobodné matky
- rodina se členem závislým na drogách, případně s patologickým hráčem
- rozvod a rekonstrukce rodiny

Pro potřeby této práce uvedu bližší charakteristiky vybraných klinických rodin (dle Matouška, 1997), jejichž členové se mohou stát zájemci o ubytování v azylových domech pro matky s dětmi.

2.1.1 Rodina se zanedbávaným, případně týraným dítětem

Týráním dětí se v odborné literatuře rozumí nepřiměřené fyzické trestání dětí, zanedbáním pak rodičovská nevšímavost vůči podstatným potřebám dítěte (rodiče nereagují na zřetelné signály nouze nebo deprivace svých dětí). Agresivní rodič je schopen dítěti způsobit vážná zranění a někdy i smrt. Na rozdíl od zanedbávajícího rodiče však na dítě reaguje, dítě je pro něj ještě stále interakčním partnerem. Rodič může být ještě v něčem pro dítě přijímaným modelem a dítě se má co učit. I když jsou týrané děti ustrašenější či agresivnější než jejich vrstevníci, mohou s nimi stále držet krok ve vývoji rozumových schopností.

V horší situaci je dítě zanedbávané, které pro rodiče jakoby neexistuje. Pokud jde o úplně malé dítě, je možné jeho situaci srovnat se situací vězně na samotce. Dítě nemá dostatek příležitostí k tomu, aby se učilo základním

civilizačním dovednostem, ani dostatek podnětů k rozvíjení intelektu. Pokud rodiče s dítětem málo mluví, toto se opoždí ve vývoji řeči. Zanedbávané děti jsou hůře živeny a jsou ve srovnání s jejich vrstevníky také více nemocné. Děti extrémně zanedbávané trpí pohybovými automatismy, nahrazujícími chybějící podněty. Projevují málo zájmu vůči okolí a mají problémy s navazováním kontaktů, hůře se také soustředí, mají také málo soucitu s bližními. Tyto děti se také často stávají obětními beránky v dětských kolektivech.

Týrání a zanedbávání bývá definováno jako jakákoli interakce rodiče s dítětem nebo chybění této interakce, která poškozuje dítě vývojově, emočně nebo tělesně. Společným rysem obou typů rodin je necitlivost k potřebám dítěte, což bývá spojováno s osobností rodičů.

Zvláštním případem zneužívání dětí v rodině je sexuální zneužívání. Pokud se sexuálního zneužívání dopouštějí členové rodiny, jedná se převážně o vzdálenější mužské příbuzné. Pokud své dcery zneužívají otcové, bývají to obvykle osoby intelektově podprůměrné, může jít o psychopaty nebo anomální osobnosti, mnozí z nich jsou alkoholici, někteří uživatelé drog. V poslední době se však množí i případy incestních poměrů mezi matkou a synem. V těchto případech se často jedná o rozvedené matky, netroufající si navázat vztah k novému muži. Většina sexuálně zneužívaných dětí má v dospělosti potíže s navazováním vztahů k opačnému pohlaví. Mnoho zneužívaných dívek se stává prostitutkami, mnoho sexuálně zneužívaných chlapců propadá v dospělosti drogám, alkoholu. Psychické zpracování sexuálního zneužívání se považuje za větší problém než samotné tělesné trauma. Většina zneužívaných dětí tento fakt tají až hluboko do dospělosti, proto je obtížné incest zjistit a dítě před ním chránit.⁵

⁵ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1997.

2.1.2 Rodina se zneužívaným, případně týraným dospělým

Kromě dětí jsou nejčastěji v rodinách týrány ženy. Násilné chování mužů k ženám může mít povahu fyzického strkání, úderů, kopanců, ale i útoků se zbraní. Často je pak kombinováno s psychickým deptáním a také sexuálním zneužíváním.

I když jsou ženy ve většině zemí chráněny před násilím zákony, využívají je v praxi jen málo. Zejména pokud se pachateli stanou členové rodiny. Odhaduje se, že množství nenahlášených případů je mnohem větší než případy řešené. Kromě legálního postihu je významným společenským opatřením zřízení azylů, kam se může žena, případně i s dítětem uchýlit, pokud je mužem jakýmkoli způsobem ohrožena.

Muži ohrožující své ženy mají podobné psychologické charakteristiky jako muži, kteří ohrožují své děti. Jejich terapie je náročná a často ji odmítají z důvodu pocitu, že jim nikdo do způsobů chování k ženě nemá mluvit. Řešením je pak rozvod, pokud se k němu žena odhodlá.

Dospělí členové rodiny mohou však být zneužíváni, či dokonce týráni i svými dospívajícími nebo dospělými dětmi. V takovém případě se dítě obrací na své rodiče s nepřiměřenými požadavky, které je schopno vymáhat násilím, případně pohrůzkou násilí nebo veřejné skandalizace rodičů.⁶

⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1997.

2.1.3 Rodina se členem závislým na drogách, případně s patologickým hráčem

Nejprve je potřeba uvést, co vlastně závislost je a druhy závislosti. Jak uvádí J. Křivohlavý *„Závislost znamená být něčím tak posedlý, že to člověka zotročí, zbaví ho vnitřní svobody a nakonec třeba i osobní bezúhonnosti. Bez zápasu o překonání této závislosti čeká takového člověka zkáza. (...)“*⁷

V současné době rozlišujeme dva druhy závislosti, a to:

Závislost substanční – Tato závislost bývá také označována odborníky jako závislost ingestivní. Jedná se o závislost na přijímaných látkách – drogách, jako je například alkohol, nikotin, halucinogenní, psychoaktivní a psychedelické drogy, stimulancia, sedativa apod. (patří sem ale i zdánlivě „nevinné“ látky, jako např. káva). Závislost na přijímaných látkách navozuje změnu emocionálního stavu, kognitivní i konativní činnosti.

Závislost procesuální – Jedná se o závislost na určitém druhu činnosti – například na hazardních hrách (hrací automaty, karty, ale i rulety apod.). Může se však jednat také o lidi „nezdolné v určitých riskantních činnostech“ (hazardéry), dále tzv. workholiky, což jsou lidé neznající odpočinek, věnující se neustále určité pracovní činnosti (ale i lidé nadměrně sportující, lidé, které pohltila tvůrčí činnost atd.)⁸

Největší společenské škody u nás nepůsobí užívání tzv. tvrdých drog, ale **závislost na alkoholu**. Působení tvrdých drog je viditelnější, děsivější a vede rychle ke zchátrání závislého, hodí se tedy lépe jako námět pro publicistiku a také jako téma politických programů. Naproti tomu alkohol je drogou společensky dobře tolerovanou. Alkohol se požívá při oslavách všech významnějších životních událostí. Podle odhadů konzumuje pravidelně alkohol nejméně třetina populace.

Mezi mužským a ženským pijáctvím jsou určité rozdíly. Ženy začínají sice, podobně jako muži, pít ve společnosti, avšak dostanou-li se do závislosti na

⁷ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, 2003, s.203.

⁸ KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*, 2003, s.204.

alkoholu, obvykle pokračují v pití skrytě, ať již v soukromí nebo v práci. Častěji než u mužů je jejich pití reakcí na nějakou náročnou životní situaci. Organismus žen se s alkoholem hůře vyrovnává. Na pití mužů má relativně menší vliv stres a větší vliv příležitost i konstituční vloha k závislosti. Pokud pije žena, je tím i její partnerský vztah ohrožen více, než pokud pije muž, a to z toho důvodu, že manželství a rodina jsou tradičně více záležitostí ženy než záležitostí muže. Pokud pije žena, snaží se většinou její manžel přebrat část starostí o rodinu a část předat jiným ženám v rodině. Někdy může jít i o nedospělou dceru. S pokračujícím trváním ženiny závislosti se vyčerpává jeho trpělivost a prudce se zvyšuje pravděpodobnost, že muž požádá o rozvod. Podle statistik je až desetinásobně vyšší pravděpodobnost rozvodu v manželství, kde pije žena, než v manželství, kde pije muž. Pokud se muži s pijící ženou nerozvedou, domov navštěvují co nejméně a angažují se více v práci, eventuálně v mimomanželském vztahu. Někteří muži vyvinou na ženu tlak, který ji přiměje k léčení. Naproti tomu reakce manželky na pití muže nebývá tak radikální. Snaží se nejčastěji manželovu závislost skrývat před veřejností i před dětmi, omlouvat jeho prohřešky i platit jeho dluhy. Některé ženy reagují agresivitou – hubováním, výčitkami, někdy i bitím.

Existují i páry, v nichž pijí oba partneři. V těchto případech se hovoří o sdílené závislosti. Jeden z partnerů bývá do závislosti postupně vtažen partnerem, který již závislý je. V těchto případech rozpad takových dvojic není nutný. Vzniklou situaci strádají především děti a domácnost. Pokud není v širší rodině nikdo, kdo by nahradil rodiče, ani nejstarší dítě, které by bylo schopno vykonávat rodičovskou roli vůči dětem mladším, teprve potom se začnou rodinou zabývat orgány státu a obce.⁹

Experimentování s nealkoholovými návykovými látkami v dnešní době vyzkouší u nás velká část mládeže. Do závislosti pak upadají zejména ti, kteří k ní mají konstituční náchylnost a kterým chybí dobré rodinné zázemí. Rodina nemůže léčit ani tuto závislost a pokusy o nápravu ze strany rodiny jsou neúčinné.

⁹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1997.

Zpravidla nejsoucinnější členové jsou závislým člověkem zneužíváni. Důležité je, aby se závislý co nejdříve dostal do péče odborníků, na to však mnohdy jen tlak rodiny nestačí. Pak je rodina téměř bezmocná a terapeutická práce s ní pak spočívá především v mapování její bezmoci a ozřejmování slepých uliček, do kterých se dostala se svou snahou drogově závislému pomoci.

Tzv. **patologické hráčství** má na vztahy závislého člověka vliv podobný jako alkohol a jiné drogy. U nás představuje i hráčství větší společenský problém než tvrdé drogy. Zpočátku je hráčství méně nápadné než pití či užívání drog. V první fázi je hráč jen nevyspalý a unavený, někdy začne hubnout. O penězích nehovoří a až po nějakém čase dojde k jeho zhroucení a odhalí před rodinou svou zadluženost. Skoro vždy se rodina zmobilizuje a sežene potřebné peníze. Hráč pak vrátí peněz jen část a se zbylou částí opět začne hrát. Tento cyklus se pak může opakovat několikrát, až hráč vyčerpá všechny rodinné zdroje – tedy než rodinu finančně zruinuje. Potom teprve on nebo někdo z blízkých začne uvažovat o potřebě léčení. teprve potom na sebe začne mít tzv. kritický náhled, který je nutnou podmínkou k začátku léčby chorobného hráčství.¹⁰

2.1.4 Rodina svobodné matky

V současnosti ve všech evropských zemích stoupá počet dětí narozených mimo manželství. Stoupá počet lidí, kteří vytvářejí rodiny neformálně a žijí v tzv. nesezdaném svazku. Stoupá však také počet žen, které rodí a vychovávají děti samy, tj. bez muže.¹¹

Neprovdaná matka se setkává i s různými právními problémy. Prvním takovým problémem je určení otcovství k jejímu dítěti.

Určení otcovství upravuje v ČR zákon o rodině¹², ve kterém jsou uvedeny tři vyvratitelné domněnky. Tyto domněnky se pak uplatňují v následujícím pořadí:

¹⁰ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1997, s.102-103.

¹¹ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*, 1997, s.102-103.

¹² Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině.

1. Za otce dítěte, které se narodilo ženě provdané (popř. do 300 dnů po zániku manželství), se považuje manžel matky.
2. Otcovství k dítěti, jež se narodí ženě neprovdané, lze dále určit souhlasným prohlášením rodičů, učiněným před matričním úřadem nebo soudem.
3. Pokud není otcovství k dítěti určeno těmito dvěma uvedenými způsoby, nastupuje třetí domněnka, podle které je otcem dítěte muž, který s matkou souložil v tzv. kritické době, tj. v době od které neprošlo do narození dítěte méně než 180 a více než 300 dnů, pokud jeho otcovství závažné okolnosti nevylučují (například neplodnost, krevní zkouška, test DNA).

Matoušek (1997, s.113) uvádí i další těžkosti (údaje čerpané z výzkumů učiněných v brněnské manželské poradně E. Gbelcovou a T. Novákem), se kterými se rodina neprovdané matky setkává. Horší je bytová i finanční situace svobodných matek než vdaných žen. Děti svobodných matek jsou častěji nemocné a hospitalizované než děti žijící v kompletních rodinách, mívají i horší školní prospěch, i když se inteligencí neliší od dětí z rodin úplných.

Takové matky strádají osamělostí, tíží je odmítavý postoj otce dítěte. Někdy k tomu přistupuje i soudní vymáhání výživného. Muž nechybí jen matce, ale i dítěti. Chlapec nemá k dispozici potřebný mužský vzor. U dcer vychovávaných bez otce se pak objevují tendence k extrémnějším postojům vůči mužům (buď nekritický obdiv, nebo na druhou stranu odmítání mužů). Dítě většinou nemá sourozence, protože skoro žádná svobodná matka nemá za svobodna více dětí. Málo svobodných matek se později vdá a má další děti. Vazba mezi svobodnou matkou a dítětem je v důsledku toho silnější. Děti svobodných matek mají také častěji problémy s navazováním partnerského vztahu.

2.1.5 Rozvod a rekonstrukce rodiny

Nejčastějším důvodem neúplnosti českých rodin je rozvod manželství.

„V mezinárodním srovnání patří Česká republika k zemím s vyšší rozvodovostí. Mezi země s vyšší než čtyřprocentní pravděpodobností rozvodu patří ještě všechny skandinávské země a Velká Británie. Výrazně nižší rozvodovost mají naopak Bulharsko, Řecko, Itálie a Polsko.“¹³

Možný (1999, s.187-194) uvádí jako nejčastěji sledované příčiny rozvodu:

- socioekonomický status (vzdělání, povolání a příjem);
- věk vstupu do manželství;
- etnicita a rasa;
- děti (bezdětná manželství se snadněji rozvádějí);
- doba trvání manželství (čím déle manželství trvá, tím pravděpodobněji bude trvat déle);
- město – venkov (městské populace se rozvádějí více než populace na venkově);
- náboženství (vliv náboženského vyznání na stabilitu manželství);
- dědičnost rozvodovosti (děti z rozvedených manželství mají o něco zvýšenou pravděpodobnost vlastního rozvodu);
- pořadí manželství (opakované manželství je o něco málo náchylnější k rozvodu než manželství první).

Všichni účastníci rozvodu něco ztrácejí. Dospělí partnera a děti přicházejí o stálou přítomnost otce. Někteří účastníci rozvodu jsou nuceni v souvislosti s rozvodem změnit bydliště. Pravidlem jsou i ekonomické ztráty. Provozem rodiny je pak daleko více zatížena rozvedená žena, která na něj zůstává sama. Může se však také negativně měnit i vztah dětí k rodiči, se kterým žijí (zvláště při posouzení druhým rodičem). Rozhodnutí o rozvodu předchází rozličně dlouhá krize manželství, ve které jsou projevy nepřátelství střídány pokusy o usmíření

¹³ MOŽNÝ, I. *Česká společnost*, 2002, s.47.

a pod. Největším traumatem je pak samo rozvodové řízení, vzhledem k tomu, že jen výjimečně spolu jednájí rozvádějící se manželé „fair“. ¹⁴

Matějček hovoří o třech stádiích rozpadu manželství:

- **manželský (rodinný) nesoulad**, vznikající z rozporů, ve kterých se prokazuje snížená schopnost partnerů najít vhodné kompromisy a řešit rozpory. Tento poměrně běžný manželský nesoulad pak přechází v menší části případů v
- **manželský (rodinný) rozvrat**. V tomto rozvratu jde již o podstatnější postižení některé ze základních rodinných funkcí (emoční, ekonomické, výchovné). Rodinný rozvrat může být akutní nebo dlouhodobý, v některé ze svých fází pak může přejít v
- **rozvod**. Rozvod je formálně právním ukončením manželského vztahu dvou jedinců, krajním řešením v procesu rozvratu manželství. Na rozdíl od rozvratu je rozvod deklarován. Je podán návrh na rozvod, probíhá rozvodové řízení. Do celého děje, který byl dříve jen součástí rodinného života, vstupují úřední instituce.

Existuje však i značný počet rodin, žijících v trvalém rodinném rozvratu, kde jsou narušeny výrazně rodinné funkce, ale z různých příčin o rozvod nepožádají. V tomto případě hovoříme o rozpadu rodiny nedeklarovaném. ¹⁵

Po rozvodu většina mužů a značná část žen znovu vstupuje do manželství a jejich rodina se tak rekonstruuje. Tato se pak skládá z jádra, obvykle matky pečující o vlastní dítě (děti) a z dalšího dospělého, obvykle otce, který případně také má své vlastní děti, o které sice nepečuje, ale stýká se s nimi. K osobám významně ovlivňujícím fungování rekonstruované rodiny pak patří také bývalý manžel (manželka) a případně i jeho (její) rodiče. Hlavním problémem rekonstruované rodiny se pak stává, kdo s kým je loajální. Rekonstruovaná rodina

¹⁴ MATOUŠEK, O. Rodina jako instituce a vztahová síť. 1997, s.119.

¹⁵ MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevlastní děti*, 1999, s.31.

tedy v podstatě stojí a padá se schopností zvládat střety zájmů, s ochotou ke kompromisům, s tolerancí.¹⁶

3 Rodina svobodné matky

3.1 Matka jako osamělý rodič

Podle zákona č. 117/1995 Sb. o státní sociální podpoře se „za osamělého rodiče se pro účely tohoto zákona považuje rodič, který je svobodný, ovdovělý nebo rozvedený, pokud nežije s druhem“. Matoušek ovšem upozorňuje na skutečnost, že v případě užití této definice opomíjíme skupinu těch osamělých rodičů, kteří sice nejsou rozvedeni, avšak jeden z partnerů s rodinou fakticky nežije.¹⁷

3.2 Matka s dítětem jako typ rodiny

Matka s dítětem tvoří dnes již poměrně často se vyskytující typ rodiny. Rodinou nazývám matku s dítětem proto, že: „V českém a evropském prostředí lze chápat rodinu v nejširším smyslu za sociální jednotku, jejímž ustavujícím znakem je soužití minimálně dvou generací v přímé příbuzenské linii (rodič-dítě).“¹⁸

Osamělá matka s nezaopatřeným dítětem musí zabezpečovat funkčnost rodiny sama, což na ni klade vysoké nároky. Mezi základní funkce rodiny v tomto smyslu patří funkce reprodukční, socializační, sociálně-ekonomická a regenerační. „Funkce rodiny však mohou být ohroženy nedostatkem času, kterého může být v rodinách osamocených rodičů méně než v rodinách úplných, v nichž děti mohou získat více pozornosti a péče ze strany obou rodičů.

¹⁶ MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 1997, s.121-122.

¹⁷ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*.

¹⁸ *Národní zpráva o rodině*. [on-line]. 2005, [cit. 2010-02-01]. Dostupné na WWW: <<http://www.mpsv.cz/cs/898>>, s.3.

Osamocený rodič může být natolik pohlcen vlastní prací a péčí o domácnost, že mu na hraní, učení či povídání s dítětem mnoho času nezbývá.“¹⁹

Sobotková (2001) charakterizuje osamělé matky podle postojů společnosti k nim, zároveň určuje, jak jednotlivé osamělé rodičovství vznikají a rozděluje je do tří skupin. První z nich jsou matky, kterým zemřel manžel, tedy vdovy s dětmi, ke kterým je společnost shovívavá, tolerantní, spíše litující, neboť si své postavení nezavinily samy. Další skupinou jsou matky s dětmi, jejichž osamění vzniklo v důsledku rozpadu vztahu či rozvodem manželství. Postoje společnosti jsou ambivalentní, prolínají se zde názory, které radí udržovat vztah kvůli dětem za každou cenu, ale i takové, které se kloní k tomu, že je lepší neuspokojivý vztah ukončit a žít s dětmi v relativním klidu, ač za cenu neúplné rodiny. Obecným názorem tedy je, že takové rodičovství není ideální, ale v dnešní společnosti mnohdy nevyhnutelné. Třetí skupinu pak tvoří matky, které si osamělé rodičovství vybraly záměrně, protože chtějí být „svobodné“. Takové rodičovství vzniká početím dítěte s partnerem, se kterým matka neplánovala trvalý vztah. Do této skupiny ale patří také ženy, které dítě adoptovaly, bylo jim svěřeno do péče, nebo se matkami staly pomocí asistované reprodukce. Negativní hodnocení této skupiny svodných matek slábne, neboť se tato skupina stává stále početnější.

3.3 Rizika a problémy osamělých matek

Vzhledem ke skutečnosti, že se v posledních letech zvyšuje jak počet nesezdaných soužití, tak i počet rozvodů, a drtivá většina dětí žije s osamělým rodičem – matkou (kolem 90%),²⁰ je potřeba se na tuto cílovou skupinu více zaměřit, a to zejména proto, že: „Osamocené rodičovství přináší vážný a mnohdy podceňovaný společenský problém, který se v podobě psychické, případně ekonomické zátěže, může přenášet i do další generace. Osamocení rodiče jsou – na rozdíl od úplných rodin – častěji ohroženi nezaměstnaností, nedostatečným přístupem k přiměřenému bydlení, sociální izolací, chudobou či sociálním

¹⁹ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*.

²⁰SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*.

vyločením,“²¹ Matka jako osamělý rodič, ať už je svobodná, rozvedená, ovdovělá, či vdaná, ale bez partnera, se tedy potýká se specifickými problémy. Každý z těchto problémů, častěji však jejich kumulace, může být spouštěčem nepříznivé životní situace, a tím pádem i samotným důvodem pro vyhledání takové služby, jako je azylový dům pro matky s dětmi v tísní.

3.3.1 Nezaměstnanost

Z hlediska zaměstnatelnosti se u této cílové skupiny setkáváme hned s několika handicap, a to zejména:

- péče o dítě,
- návrat z mateřské dovolené nebo delší mateřská dovolená,
- nízká kvalifikace nebo žádná kvalifikace.

Tuto a další skupiny lze dle expertů vybraných úřadů práce označit všeobecně jako rizikové skupiny uchazečů o zaměstnání, bez ohledu na regionální rozdílnosti a momentální situaci na trhu práce.²²

Klientky domovů pro matky s dětmi, jako uchazečky o zaměstnání, potřebují pracovní místa se zvláštní úpravou pracovní doby a pracovního režimu, a takových pracovních míst je však obecně nedostatek.

Zaměstnavatelé „matky – uchazečky“ odmítají zaměstnávat zejména kvůli možnosti časté absence z důvodu péče o dítě v nemoci, dále také proto, že tyto osoby obvykle potřebují upravit pracovní dobu tak, aby mohly skloubit plnění povinností pracovních s povinnostmi rodičovskými.²³ Klientky těchto azylových domů jsou v tomto směru zpravidla znevýhodněné i tím, že jsou na výchovu a péči o dítě úplně samy, otcové dětí svou roli často neplní, vlastní rodinu už nemají nebo se s ní z různých důvodů nestýkají (špatné vztahy, vzdálenost...). Časová náročnost péče o dítě jim tedy zpravidla brání vykazovat práci přesčas, je

²¹ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*. str. 44.

²² Kotíková; in SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*.

²³ Kotíková; in SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*.

pro ně nepřijatelné časově náročnější dojíždění do zaměstnání, a pokud mají malé dítě, nemohou také pracovat ve směnném provozu. Ve snaze získat zaměstnání, které by mohly skloubit s péčí o dítě, přijímají klientky i místa na zkrácený pracovní úvazek.

U žen, které se v průběhu pobytu v tomto zařízení zařazují zpět na trh práce po mateřské, se můžeme setkat s problémem nízké sebedůvěry a několikaleté absence na trhu práce, která je velmi mimo jiné znevýhodňuje i z důvodu ztráty profesních znalostí nebo pracovních zkušeností.²⁴

Ne všechny ženy mají shodné či stejně závažné problémy s návratem do zaměstnání při ukončení rodičovské dovolené. Ve většině případů se jedná o kombinaci handicapujících faktorů, ať již výše zmíněných, nebo dalších. Lze tedy vytipovat skupiny žen se specifickými problémy nebo jejich zdroji. V azylových domech pro matky s dětmi v tísní se nejčastěji setkáme s následujícími podskupinami podle rizikových faktorů:

- Matky s nízkou kvalifikací, u nichž se ke skutečnosti rodinných závazků připojuje malá poptávka po dané kvalifikaci na straně trhu práce a často malý zájem o zvyšování vzdělání či rekvalifikace na straně žen. Tyto ženy potřebují pomoci zejména povzbuzením motivovanosti a poskytnutím dostupné rekvalifikace.

Při práci s klientkami se pracovníci často setkávají s projevy, které dle Kotíkové konstatují i experti, a to spoléhání se na vnější pomoc, neschopnost samostatného řešení osobních problémů, nereálné mzdové požadavky a požadavky na trh práce. Tyto osoby, díky špatně nastavenému sociálnímu systému, dávají často přednost sociálním dávkám před uplatněním na trhu práce. Možnost rekvalifikace naráží na problém, protože u obtížně umístitelných uchazečů má jen omezenou účinnost danou menší ochotou nastoupit do rekvalifikačních kurzů a úspěšně je absolvovat. Zároveň zájem o rekvalifikaci souvisí se stupněm vzdělání.²⁵

²⁴Kotíková; in SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*.

- Matky z neúplných rodin, kterým především chybí podpůrné rodinné zázemí, jsou tak více odkázané na dostatečnost místní infrastruktury a sociální služby.
- Matky s nedostatečnou motivací (může být způsobeno mnoha faktory)
- Matky s krátkou profesní praxí nebo zcela bez praxe, u nichž také nelze odstranit základní příčinu, (u těchto matek je třeba se zaměřit na další individuálně efektivní formy pomoci).²⁶

Velmi důležitým faktem, na který upozorňuje Matoušek ²⁷ je, že: „U nezaměstnaných rodičů představuje nezaměstnanost značné riziko, protože případná chudoba se nedotkne jen životní situace rodiče, ale může způsobit i chudobu dětskou.“

3.3.2 Ekonomické znevýhodnění

Se znevýhodněním týkajícího se začlenění na trh práce se pojí také ekonomické znevýhodnění, Matoušek (2005) ovšem uvádí, že: „Materiální problémy mají častěji osamocení rodiče v případě nízkého sociálního statusu, a to nejen z důvodu nižších příjmů, ale častěji také kvůli většímu počtu dětí a méně odpovědnému životnímu stylu.“ K možnému ekonomickému znevýhodnění osamělých matek s dětmi přispívá i nedobytnost výživného. Matoušek (2005) také uvádí, že právě nedobytnost výživného „ohrožuje uspokojování základních existenčních potřeb neúplných rodin. Ty se ocitají v kritických poměrech, protože soudní řízení se vleče řadu měsíců až let.“ Ekonomicko-zabezpečovací funkce je jednou ze základních funkcí rodiny, jak je již uvedeno výše. Podle Matouška (2005) je to právě příjem rodiny, který přímo ovlivňuje kvalitu zabezpečování každodenních potřeb jako je strava, bydlení, zdravotní péče, vzdělání aj.

²⁵ Kotíková; in SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální politika*.

²⁶ Kuchařová, in WINKLER A KOL., 2005. *Účelové programy na lokálních trzích práce*.

²⁷ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*. str. 44.

Důležitým faktorem, který autor nezmiňuje a který ekonomickou situaci také ovlivňuje, je ale i hospodaření s finančními prostředky, kterými rodina disponuje.

Nevýhodná ekonomická situace rodin omezuje také možnosti dětí pro realizaci mimoškolního duševního, kulturního a sportovního rozvoje, z čehož vyplývá, že nejde pouze o materiální nouzi, ale existují zde i psychologické a sociální dopady.²⁸

3.3.3 Bytová problematika

Bytová problematika je poněkud specifickým problémem, jelikož většinou bývá důsledkem jiných problémů. Z praxe mohu říci, že velká část žadatelek o ubytování v azylovém domě uvádí jako důvod své žádosti právě bytovou situaci. Až při podrobnějším posouzení, zejména při úvodním rozhovoru s žadatelkou, ovšem zjišťujeme, proč se do problému s bydlením dostala, získáváme informace o faktorech, které její tíživou životní situaci způsobily. Problém s bydlením může nastat rozpadem vztahu, rozvodem, situací, kdy je bydlení s partnerem rizikem pro matku nebo dítě (domácí násilí, závislosti partnera,...), neshodami s partnerem nebo rodinou (pokud v jednom bytě žije širší rodina nebo více rodin), nevyhovujícími bytovými podmínkami, nevhodným prostředím pro výchovu dítěte, neplacením nájmu, zabavení bytu atd.

Jak uvádí Matoušek (2003): „Hlavním problémem v této sféře je nyní v ČR nedostatek sociálních bytů, tj. obecních nebo státních bytů s regulovaným nájmem, kde by mohl člověk usilující o společenskou integraci trvale žít.“ Tento fakt znesnadňuje především ukončování pobytů v domově pro matky s dětmi. V některých městech lze totiž jen stěží sehnat finančně přijatelný podnájem. Pokud se už takový najde, setkávají se mnohdy klientky s odmítnutím z důvodu předsudků ze strany pronajímatele.

²⁸ MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*. str. 44.

4 Možnosti pomoci rodinám v obtížné životní situaci

V této kapitole se chci zabývat možnostmi pomoci rodinám, které se dostanou do situace, kterou nejsou většinou schopny řešit vlastními silami.

4.1 Preventivní působení

Nezastupitelnou úlohu v tomto směru má zajisté výchova v rodině. Nejdůležitější je výchovné prostředí rodiny a výchovný styl v ní. Dítě potřebuje kvalitní vzory rodinného chování. Vzorem pro dítě je jednání rodičů k sobě navzájem, k dětem, ale také k celé společnosti. Tam kde mají v rodině pevné rodinné vazby, přenášejí si děti tento vzor i do svého života v dospělosti. Naopak děti z rozvrácených rodin se častěji samy rozvádějí.

Na budoucí vývoj mladého člověka, formování jeho hodnot a utváření jeho osobnosti má významný vliv také škola, kde na různém stupni v závislosti na věku dítěte probíhá výchova k manželství a rodičovství a sexuální výchova.

Na základních školách na prvním stupni není těmto tématům věnován samostatný předmět, ale věnuje se jim částečně prvouka (1. – 3. třída), některé otázky jsou následně probírány v rámci přírodovědy (4. – 5. třída).

Na druhém stupni se jako samostatný předmět zabývající se problematikou rodinného a sexuálního života vyučuje Rodinná výchova v rozsahu 1 hodiny týdně. Věnují se zde např. tématům:

- rodina jako systém;
- vztahy mezi sourozenci;
- vliv rodiny na individuální vývoj dítěte;
- změny chování v dospívání;
- první přátelské a partnerské vztahy;
- příprava k mateřství;

- tvorba domova;
- zdravá výživa;
- život bez závislostí.

Dalším předmětem souvisejícím s touto tematikou je občanská nauka. Dále je na ZŠ od 7. do 9. třídy zaveden jako povinně volitelný předmět Vedení domácnosti. Ten se mimo jiného zabývá vařením, péčí o domácnost, péčí o dítě. Na školách jsou pořádány různé besedy, např. s psychologem, sexuologem, lékařem, dietní sestrou.

Teoreticky jsou děti dobře vybaveny, ale praxe v rodinách je dost často odlišná. Ve škole jsou i třídy, kde je přibližně polovina dětí z rozvedených rodin.²⁹

Dalším důležitým prvkem v prevenci jsou i volnočasové aktivity dětí a mládeže. Jedná se zejména o různé zájmové kroužky, nebo kluby nabízející možnost sportovního vyžití. Děti, které využívají svůj volný čas k různým zájmovým aktivitám se nestávají tak často členy part, nedostávají se k užívání drog a alkoholu. I to je předpokladem utváření jejich osobnosti, na které závisí jejich vstup do dospělého života a jejich budoucí manželský a rodinný život.

4.2 Sociální práce

Matoušek definuje sociální práci jako „*společenskovední disciplínu i oblast praktické činnosti, jejichž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů*“ (jako např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanost aj.)³⁰

Sociální práci je možno vymezit jako „*soubor činností, jejichž účelem je přímé a na člověka, nebo jeho rodinu bezprostředně působící úsilí k zachování celistvosti člověka, tj. úsilí o zachování jeho vztahu ke společnosti, k nejbližšímu prostředí, ke vzdělání, k práci apod. Lze ji charakterizovat jako práci sociálně diagnostickou, konzultační a výchovnou.*“ Jako disciplína vychází ze systému teoretických poznatků různých společenských věd (zejména psychologie, sociologie, lékařství, právních a ekonomických věd).

²⁹ MARHOUNOVÁ, J., 2001. *Rodinná výchova – základy rodinného života.*

³⁰ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*, s.213.

Sociální práce preventivní či sociální prevence je zaměřena na předcházení vzniku dysfunkčních procesů, tzn. narušení vnitřní rovnováhy a harmonického vývoje jednotlivců, skupin nebo větších celků. Jedná se o předcházení vzniku nežádoucích společenských situací včasným odstraňováním jejich příčin.

Metoda sociální práce v obecném významu znamená způsob, jak dosáhnout určitého předem stanoveného cíle prostřednictvím plánovité činnosti. Z hlediska cílových skupin uvádí jako základní metody sociální práce Matoušek případovou práci čili práci s jednotlivcem, práci se skupinou, práci s rodinou a komunitní práci.³¹

Metody sociální práce zaměřené na získávání informací – zde se jedná o potřebu sociální problémy dobře ohledat a podle diagnózy užít omezené zdroje tam, kde se dá nejpravděpodobněji očekávat, eventuálně nejsnáze dosahovat změny nebo náprav. Diagnóza v sociální práci spočívá v pořízení klíčových informací o sociálních problémech klienta a jejich zhodnocení. Jako nejzákladnější metoda získávání těchto informací je používán **řízený rozhovor**. Jako další metody se používá: dotazníkové šetření, nepřímé projektivní metody, standardizované testy, pozorování v přirozeném prostředí, pozorování v modelové situaci, sebezpozorování, analýza dokumentů.

4.3 Sociální zabezpečení

4.3.1 Státní sociální podpora

System státní sociální podpory tvoří součást sociálního zabezpečení. Je tvořen souborem sociálních dávek vyplácených v zákonem stanovených sociálních situacích. Státní sociální podpora je výrazem občanské solidarity probíhající mezi rodinami s vyššími příjmy a rodinami s nižšími příjmy. Dávky státní sociální podpory mají být tedy především příspěvkem státu rodinám

³¹ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*, s.107.

s nezaopatřenými dětmi. Náklady na státní sociální podporu hradí stát ze státního rozpočtu.³²

System státní sociální podpory zahrnuje dávky poskytující finanční podporu občanům, kteří se ocitli v zákonem předvídaných sociálních situacích. Jejich cílem je pomoci překonat tíživou sociální situaci. Dávky státní sociální podpory lze rozdělit na dávky poskytované v závislosti na výši příjmu a na ostatní dávky, které jsou poskytované bez ohledu na výši příjmu.³³

System státní sociální podpory je upraven zákonem č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

4.3.2 Pomoc v hmotné nouzi

Je moderní formou pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb. Je jedním z opatření, kterými Česká republika bojuje proti sociálnímu vyloučení. Pomoc v hmotné nouzi upravuje zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi.

Osobou v hmotné nouzi je osoba nebo rodina, která nemá dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb. Osoba tyto příjmy nemůže z objektivních důvodů zvýšit a vyřešit tak vlastním přičiněním svoji situaci. Dávky, které řeší pomoc v hmotné nouzi jsou příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádná okamžitá pomoc.³⁴

³² GREGOROVA, Z., GALVAS, M. *Sociální zabezpečení*, 2000. s 151.

³³ TROSTER, P. a kol. *Právo sociálního zabezpečení*, 2005.

³⁴ *Státní sociální podpora*. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-18]. Dostupné na WWW: <http://www.mpsv.cz/cs/2>.

4.3.3 Sociální pomoc – sociální služby

V průběhu života se člověk setkává s různými situacemi, se kterými se obtížně vyrovnává a které jsou pro něj obtížně zvládnutelné vlastními silami (může se jednat např. o nemoc, ale i o chudobu, ztrátu zaměstnání a pod.). V tomto případě je potřebná pomoc státu v rámci realizované sociální politiky. Základní systém sociální ochrany tvoří, vedle sociálního pojištění a státní sociální podpory **sociální pomoc**, která je u nás uskutečňována prostřednictvím sociálních služeb a dávek sociální péče.

Sociální služby

Celý systém sociálních služeb prošel v uplynulém desetiletí změnami a došlo ke kvantitativnímu nárůstu objemu do té doby poskytovaných služeb, vznikly nové metody a formy práce s klienty a nové typy zařízení.

Sociální služby jsou poskytovány občanům, kteří je potřebují z důvodů svého zdravotního stavu nebo věku a kteří nemohou bez pomoci společnosti překonat tíživou situaci či nepříznivé poměry, a to zejména :³⁵

- rodinám s dětmi,
- osobám těžce zdravotně postiženým a seniorům,
- osobám společensky nepřizpůsobeným.

Základní členění sociálních služeb

Sociální služby je možno členit podle **charakteru činnosti** na:

služby sociální péče - jejich cílem je vyrovnání příležitostí, umožňující lidem, kteří jsou v důsledku zdravotního nebo sociálního stavu znevýhodněni, zapojení do života společnosti,

služby sociální intervence - cílem je zmírnění nebo úplná změna nepříznivé sociální situace zapůsobená vztahovou krizí, konfliktním způsobem života nebo rizikovým prostředím, v němž se osoba nebo skupina nachází,

³⁵ KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*, 2005, s.17-19.

služby sociálních aktivit - cílem je podpora volnočasových a jiných programů, přispívajících k rozvoji komunity a místních společenství za aktivní účasti jejich obyvatel.

Podle délky trvání je možno sociální služby členit na *dlouhodobé*, *střednědobé* a *krátkodobé*. **Podle místa poskytování** jsou sociální služby pak členěny na *služby spojené s bydlením v zařízení*, *služby spojené s návštěvou zařízení* a *služby spojené s návštěvou uživatele*.³⁶

Podmínky poskytování pomoci a podpory fyzickým osobám v nepříznivé sociální situaci prostřednictvím sociálních služeb a příspěvku na péči upravuje Zákon č. 108/2006 ze dne 14. března 2006 **o sociálních službách** (účinný ode dne 1.1.2007). Jsou zde uvedeny také základní druhy a formy sociálních služeb.

Sociální služby zahrnují:

- sociální poradenství
- služby sociální péče
- služby sociální intervence

Typy služeb poskytovaných rodinám

Matoušek (2003, s.196-198) uvádí navrhovanou typologii sociálních služeb poskytovaných rodinám, která přihlíží k typům služeb běžným v západním světě, což znamená, že některé z nich zatím u nás nenajdeme. Je možno odlišovat sociální služby poskytované rodinám:

Krizové služby – jsou poskytovány v situaci ohrožení dítěte nebo dospělého, ale i při opětovném sjednocování rodiny poté, co se vrátil ohrožený (či ohrožující) člen po dočasném odloučení. Jedná se o služby krátkodobé, vyžadující rychlé a kvalitní hodnocení rodinné situace profesionálem a kompetenci poskytovat krátkodobou efektivní pomoc.

³⁶ KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*, 2005, s.24-25.

Poradenské služby – jde o služby krátkodobé, poskytované ve specializovaných institucích, kde má rodina k dispozici tým profesionálů, se kterými (s jedním z nich, případně postupně s několika) řeší akutní problémy rodinného soužití a výchovy dětí. Tato pomoc má podobu série dohodnutých schůzek.

Vzdělávací programy – jedná se o služby poskytované dlouhodobě, jejich cíl je formulován obecně (může jít o podporu rodičů v rodičovské roli, rozvoj dovedností řešit konflikty a pod.). Může se jednat o programy probíhající v odpoledních a večerních hodinách, mohou mít i charakter víkendových kurzů či prázdninových soustředění.

Terapeutické služby – můžeme v zásadě rozdělit na typ svépomocný a typ profesionálně vedené služby. Tyto mohou být poskytovány jednotlivcům, kteří mají problém v rodinném soužití, nebo celým rodinám. Profesionálně řízená terapie by měla být podložena smlouvou, ve které je stanoven cíl terapie.

Preventivní programy – jde o dlouhodobé programy, jejichž cílovou skupinou jsou vznikající rodiny, ve kterých je vysoká pravděpodobnost vážných obtíží, nebo rodiny, v nichž se narodilo hendikepované dítě a jeho výchova bude představovat značnou zátěž (v tomto případě mluvíme o rané péči). Pomáhajícími pracovníky mohou být profesionálové nebo zaškolení dobrovolníci. V tomto případě je kontakt pomáhajících pracovníků s rodinami pravidelný a dlouhodobý.

4.4 Azylové domy

V první řadě je potřeba uvést, co je azyl, co to jsou azylové domy. Dále je třeba vymezit i pojem „bezdomovectví“, protože bezdomovci nejsou jen osamocení lidé bez přístřeší, bez zaměstnání a bez rodinných vztahů, ale bezdomovcem v širším slova smyslu se stávají právě někdy i matky (někdy i rodiny) s dětmi, ačkoli je nenajdete v nádražních halách a parcích a není jim tudíž věnována taková publicita. Tyto rodiny se snaží svou zoufalou bytovou situaci řešit přebýváním u příbuzných, v levných podnájmech a v neposlední řadě právě pobytem v azylových domech. Narozdíl od osamocených bezdomovců mají odpovědnost nejen za sebe, ale především za svoje děti. Právě v tom je možno spatřovat jejich handicap. Určitě lepší možnost najít ubytování má jednotlivec, než například matka s malými dětmi, která má malý příjem nebo je na mateřské dovolené. Stejně tak nemají možnost ubytování v ubytovnách pro pracovníky např. stavebních firem, kde by možná některý z „klasických bezdomovců“ mohl spolu s prací nalézt i řešení bytové situace.

Azyl

Matoušek ve Slovníku sociální práce (s.31) uvádí Azyl /asylum/ jako útočiště, útulek. Dále uvádí: *„Na určitých místech vnímala některá náboženství přítomnost nadpřirozených sil, které mohly člověka v krajní nouzi ochránit. Když se tam člověk uchýlil, přestaly se na něj vztahovat světské zákony a poddal se ochraně bohů. Tato místa byla přesně definována, stejně jako to, kterým osobám je možné azyl poskytnout (a kterým ne), případně jaké rituály musí žadatel o azyl předem podstoupit (u křesťanů např. pokání). Světské státní právo se problémy udělování azylu začíná zabývat od doby reformace, a to v souvislosti s fenoménem masového uprchlictví, jež bylo vyvoláno náboženskými válkami. (...)*“ V současné západní sociální práci má také konotaci „ústavní zařízení, a to ve smyslu tradiční velké, kamenné instituce, kde jsou neosobním způsobem zaopatřovány stovky klientů. Potřeba útulků, přes snahu o poskytování komunitních forem péče velkým skupinám lidí, nezanikla ani v zemích s rozvinutým sociálním systémem. Vždy

budou existovat skupiny lidí, kterým bude potřeba poskytnout ubytování a stravování, aby jim byla umožněna důstojná existence.

Azylový dům /shelter/ - „*ubytovací zařízení pro osoby bez přístřeší, jež by těm klientům, kteří jsou pro změnu životního stylu motivováni, mělo umožnit integraci do společnosti.* (...)“³⁷

V některých azylových domech procházejí proto klienti tzv. integračními stupni. Ve většině azylových domů je délka pobytu omezena na několik měsíců. Azylové domy jsou u nás, stejně jako jinde, koncipovány jako komfortnější než noclehárny (předpokládá se, že klienti mají zaměstnání, event. důchod a mohou tak platit vyšší úhrady za noc než v noclehárnách). Matoušek také uvádí jako hlavní problém v této sféře nedostatek sociálních bytů v ČR, tj. obecních nebo státních bytů s regulovaným nájmem, kde by mohl člověk usilující o společenskou integraci žít.

Azylovým domům pro matky s dětmi se věnuje v další části, zejména pak je jim věnována část výzkumná.

Bezdomovci /homeless people/

„*Lidé žijící bez stálého bydlení a obvykle i bez stálého zaměstnání, odříznutí od zdrojů, které jsou běžně dostupné jiným občanům (včetně systému sociální podpory).*“³⁸ Jak uvádí autor následně, jsou mezi bezdomovce (dle nejširší v Evropě uznávané definice) zahrnovány spolu s osobami bez přístřeší i osoby, které žijí v nedůstojných podmínkách, v ústavech a sociálních zařízeních, osoby, které nemají vlastní bydlení, nebo ty, jimž hrozí ztráta bydlení (např. z důvodu neplacení nájmu). Mezi tyto „bezdomovce“ je právě možno zařadit i některé matky (event. rodiny) s dětmi. Bezdomovectví je většinou důsledkem buď rozpadu rodiny (např. jako následku nezaměstnanosti, alkoholismu, nemoci, ale i konfliktu potřeb manželů), nebo nezvládnutím přechodu z institučního prostředí (dětské domovy, výchovné ústavy, věznice) do prostředí neústavního.

³⁷ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*, 2003, s. 32.

³⁸ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce* Matoušek, 2003, s.34.

Bezdomovci se soustřeďují ve větších městech, kde jsou lepší podmínky pro přežití. Vytvářejí si „vlastní pouliční kulturu“. Jsou oproti jiným občanům několikanásobně znevýhodněni (při hledání zaměstnání, v komunikaci s orgány, pro ně obtížnou dostupností zdravotní péče). Společnost se k nim chová nevlídně až nepřátelsky a i oni mají stejný postoj ke společnosti, ale i k sobě navzájem. Jistá skupina bezdomovců usiluje o společenskou integraci. Ale větší část tvoří skupinu tzv. „dobrovolných bezdomovců“, kteří na jinou formu života již rezignovali. Ti si chtějí především opatřit jídlo, teplo, případně přístřeší.

4.4.1 Azylové domy pro matky s dětmi

Azylový dům pro matky s dětmi /refuge for mothers with children/ O. Matoušek definuje jako zařízení pro ubytování matek s malými dětmi (v ČR do 3 let), které se dostaly do tak nepříznivé situace, že by bez náhradního ubytování nebyly schopny vychovávat svoje dítě. Jedná se o zařízení, které poskytuje matce a dítěti samostatnou místnost s kuchyňským koutem, někdy i s dalším vybavením. Matkám, které to potřebují, je poskytována pracovníky AD podpora a instruktáž při výchově dětí, obvykle formou systematického poradenství, někdy i terapeutických programů. Za pobyt matka platí část reálných nákladů, přístup návštěv do domu je regulován. Zřizovateli těchto zařízení v ČR jsou církve, obce nebo orgány státu. Ukončení pobytu je také komplikováno nedostatkem sociálních bytů.³⁹

Azylová zařízení pro matky s dětmi poskytují přechodné ubytování, poradenské, sociální a případně výchovné služby osamělým matkám s převážně malými dětmi a dále těhotným matkám, jež se ocitly v mimořádně náročné nebo krizové životní situaci, kterou nemohou nebo neumějí řešit samy. Jako osamělé jsou zde chápány hlavně matky (ev. těhotné ženy) neprovdané, rozvedené, ovdovělé, ale i ženy vdané, kde manžel z různých důvodů s matkou dlouhodobě nežije (např. z důvodu dlouhodobé hospitalizace, výkonu trestu, dlouhodobého vzdálení z pracovních důvodů..), nebo rodinu opustil, ale manželství trvá.

³⁹ MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*.

Osamělými se také rozumí ženy v rozvodovém řízení, pokud je riziko ohrožení dětí a matky ze strany manžela, nebo nejsou dořešeny majetkové poměry.

Tato zařízení je možno pojmout jako zařízení „klasického typu“, tedy ta, která jsou vyhrazena pouze pro matky s dětmi (těhotné ženy) nebo je možné je začlenit do azylových zařízení jiného typu. S tímto upořádáním souvisí i rozdílná kapacita míst pro matky s dětmi. Nutné je také, aby jejich zřizovatelé si předem ujasnili, zda půjde pouze o ubytovnu (sloužící jen ke krátkodobému pobytu) nebo bude zařízení sloužit jako domov. U ubytoven je možné, aby každá matka měla pouze v užívání pokoj vybavený základním nábytkem a sociální zařízení a kuchyně mohou být společné. V případě domovů je nejlépe, aby měly matky k dispozici vlastní bytovou jednotku s vlastním sociálním zařízením a kuchyní (ev. kuchyňskou linkou).

Během pobytu by se měly matky také povinně minimálně zúčastňovat pravidelných setkání s vedením domova, eventuálně psychologem. Vhodné je zajištění sociálně výchovných programů a nabídky zájmových činností. Důležité jsou také programy zaměřené na přípravu ženy na úlohu matky, péči o dítě, rekvalifikační programy, programy zaměřené na chod domácnosti, práce s PC a pod. Cílem uvedených programů je zajistit, aby byly matky po opuštění domova společensky a ekonomicky samostatné.

V současné době existují kromě azylových zařízení, kde jsou ubytovány výhradně matky s dětmi nebo těhotné matky i zařízení, kde mohou být ubytovávány i celé rodiny, které se ocitly v náročné životní situaci, i když těchto zařízení není prozatím mnoho.

4.4.1.1 Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech

Zřizovatel a způsoby poskytování služeb

Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech je charitním azylovým zařízením, spadající pod oblastní charitu Klatovy. Ta je zřízena

Biskupstvím plzeňským v zastoupení Mons. Františkem Radkovským. Statutárním zástupcem je ředitel OCH Klatovy, kterého jmenuje a odvolává biskup plzeňský na návrh ředitele Diecézní charity Plzeň (DCH Plzeň).

Budova azylového domu se nachází v klidné vilové části města, v blízkosti centra města Klatov. Zařízení je umístěno v dvoupodlažním rodinném domě. Na každém podlaží jsou dva pokoje, které mají společnou kuchyň, koupelnu a WC a předsíň.

Poslání domova

Domov pro matky s dětmi Klatovy poskytuje bezpečné útočiště matkám s dětmi, těhotným ženám a nezletilým matkám v tíživé životní situaci. Snahou je zvýšit jejich aktivitu a zapojení při řešení vzniklé situace a tím jim pomoci k osamostatnění a začlenění se do společnosti.

Základem této pomoci je nabídka dočasného ubytování, psychická pomoc a doprovodné služby (př. Pomoc při vyřizování různých záležitostí, poskytnutí informací, pomoc při prosazování práv a zájmů, poskytování a zprostředkování odborného poradenství).

Uživatelé služeb a poskytované služby

Sociální služby v azylovém domě pro matky s dětmi v tísní jsou poskytovány matkám s dětmi, těhotným ženám i nezletilým matkám s dětmi v nepříznivé tíživé sociální situaci.

Za dítě se považuje nezaopatřené dítě. Nezaopatřenost dítěte se posuzuje podle § 11 až § 16 zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů. Za nezaopatřené dítě se zásadně považuje dítě do ukončení přípravy na budoucí povolání. Za nezaopatřené dítě se však považuje i dítě mladší 18 let, které ukončilo povinnou školní docházku a dále nepokračuje v přípravě na budoucí povolání, jestliže je vedeno v evidenci úřadu práce jako uchazeč

o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci.⁴⁰

Těživá sociální situace nastává, jestliže žena není schopna zabezpečovat bez pomoci životní potřeby své i svých dětí ze závažných důvodů, jako je např.:

- ohrožení vývoje a zdraví dítěte – snížená schopnost nebo dovednost při péči o dítě, zanedbání, zneužívání jinou osobou atd.
- bezdomovectví – ztráta přístřeší, život v podmínkách ohrožujících život a zdraví matky dítěte
- snížená schopnost komunikace – snížená soběstačnost v uplatňování práv a nároků, navazování kontaktů s veřejnými institucemi, udržení práce atd.
- naléhavá osobní životní krize – potřeba akutního řešení situace (domácí násilí, rozvod, apod.)
- životní způsob v konfliktu se společností – konfliktní užívání bytu, nevyužívání zdravotní péče v nemoci, ohrožení návykovými látkami v rodině apod.⁴¹

Sociální služby v Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní nemohou být poskytnuty z důvodu:

Podle § 91 odstavce 3 zákona č. 108/06 Sb. v těchto případech:

- zařízení neposkytuje sociální službu, o kterou osoba žádá,
- nemá dostatečnou kapacitu k poskytnutí sociálních služby, o kterou osoba žádá, nebo
- zdravotní stav osoby, která žádá o poskytnutí pobytové sociální služby, vylučuje poskytnutí takové sociální služby.⁴²

Všechny služby, které domov poskytuje, jsou poskytovány tak, aby obyvatelé žili plnohodnotným, důstojným a spokojeným životem, aby se

⁴⁰ Standardy kvality sociálních služeb Domova Sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech, 2008.

⁴¹ Standardy kvality sociálních služeb Domova Sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech, 2008.

⁴² Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

naplňovaly kulturně společenské potřeby obyvatel, ale nevznikala závislost na službě.

Cíle zařízení

- Cílem zařízení je podpořit uživatelky při reálném posouzení svých možností řešit životní situaci.
- Pomoci jim uplatnit svá práva, oprávněné zájmy a obstarat si osobní záležitosti.
- Posílit uživatelky při utváření a rozvoji vzájemných vztahů a vazeb s dětmi.
- Osvojit si zásady a principy každodenní péče o děti, domácnost a hospodaření s finančními prostředky.⁴³

Základní činnosti při poskytování sociálních služeb v domově pro matky s dětmi v tísni v Klatovech

Domov sv. Zdislavy se snaží nabídnout uživatelkám služeb veškerou možnou pomoc při hledání východiska z jejich nepříznivé sociální situace. Od toho se také odvíjejí cíle služeb, které poskytují:

- hledání reálných možností při řešení problémů (poradenství, klíčový pracovník)
- osvojení si principů hospodaření s finančními prostředky (pomoc při vyřízení dávek SSP, vytvoření rozpočtu pro domácnost)
- rozvoj vzájemných vztahů mezi matkou a dítětem (návčik dovedností pro zvládnání péče o dítě)
- pomoci matce s dodržováním denního režimu dítěte (besedy s odborníky, odborná literatura, ukázky efektivního využití volného času ke hrám a práci s dítětem),
- vytváření pozitivních vztahů s rodinou a okolím (začlenění se do společnosti – návštěvy společenských a kulturních akcí, kin, divadel),

⁴³ Standardy kvality sociálních služeb Domova Sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni v Klatovech, 2008.

- ujasnění si „žebříčku hodnot“, co je nejdůležitější v dané situaci (vytvoření individuálního plánu s klíčovým pracovníkem (vytvoření individuálních cílů uživatelky, realizace cílů ze strany uživatelky, vyhodnocování pracovních postupů a plnění osobních individuálních cílů uživatelky),
- podpora a posílení samostatnosti, soběstačnosti (účast na resocializačním programu, doprovod a pomoc při komunikaci s úřady – modelové situace – příprava uživatelky na průběh jednání s úřady),
- vytvoření pocitů bezpečí, jistoty, sebedůvěry a reálné posouzení svých schopností a dovedností (podpora a pomoc při řešení problémů, doprovázení na úřady, naslouchání),
- zlepšení celkového psychického i fyzického stavu matky i dětí (naslouchání uživatelkám, zprostředkování odborné pomoci, správná životospráva).⁴⁴

4.4.1.2 Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní Aš

Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní provozovaný Farní charitou Aš je ve starší vilce ve vilové čtvrti se zahradou. Vlastníkem budovy je Karlovarský kraj, správu budovy vykonává Dětský domov v Aši.

Dům má 6 pokojů a zařízený suterén, je 3 podlažní (dvouposchod'ový).

Rozhodující kritéria, která musí zájemce splňovat, aby mu mohla být služba poskytována, včetně kritérií pro odmítnutí poskytnutí služby:

Těhotná žena nebo matka s dítětem (dětmi) do 15 let věku, která je bez bydlení, nebo žije s mužem narkomanem, násilníkem, alkoholikem, který není schopen se postarat o rodinu a rodina je v hmotné nouzi, s tím, že dítě nemůže nadále být vychováváno v této rodině nebo v daných sociálních podmínkách a současně matka se nechce vzdát dítěte a chce zajišťovat péči o něj.

⁴⁴ Standardy kvality sociálních služeb Domova Sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech, 2008.

Obdobně je posuzována žena s dítětem – oběť domácího násilí, kdy žena s dítětem nesmí zůstat v místě svého bydliště, aby je partner neohrožoval, nebo je nucena k prostituci.

Odmítnutí poskytnutí služby je možné pouze u matky, která

- má vlastní bydlení nebo využívá jiné formy bydlení,
- není těhotná a má kde bydlet,
- skrývá se před nástupem do výkonu trestu
- žádá sociální službu, kterou provozovatel neposkytuje
- žádá o službu při naplnění kapacity zařízení
- nemá odpovídající zdravotní stav pro poskytnutí pobytové sociální služby

Poslání

Posláním Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Aši a zároveň veřejným závazkem je poskytování služby v oblasti sociální prevence, tzn. pomoc a ochrana matky s dítětem v sociální tísní, v kritických rodinných situacích a zabránění tak jejich vzájemnému odloučení.⁴⁵

Cíle zařízení

- 1) Cílem je najít společně s klientkou, která požádá o pomoc, cestu k řešení problému, posílit její sebevědomí, ale také vést klientku k její samostatnosti v dohodnutém rozsahu, včetně hospodaření s finančními prostředky.
- 2) Dále se snaží o opětovné začlenění matek s dětmi do společnosti a o přípravu na schopnost řešit v budoucnu své individuální problémy.
- 3) Podporuje, vytváří a udržuje vztahy uživatelék s vlastními rodinami a dalšími, jim blízkými osobami.

⁴⁵ *Azylový dům*. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.Farcaritas.cz>>

- 4) Pomáhá v rozvoji osobnosti klientky, se zaměřením na fyzické a duševní schopnosti matek pro výchovu dětí a pro zvládnání běžných životních situací.
- 5) Podporuje klientky v jejich snaze o zapojení do pracovního procesu na volném trhu práce.
- 6) Umožní klientkám a jejich dětem prožít smysluplně volný čas společnou účastí při aktivizačních činnostech v azylovém domě, např. v zájmových kurzech vaření, keramiky, práce na PC, výlet do Aquaparku, návštěva cirkusu apod.⁴⁶

Azylový dům poskytuje pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení.

Základní činnosti při poskytování sociální služby:

- poskytnutí podmínek pro osobní hygienu
- poskytnutí podmínek pro zajištění přípravy stravy
- poskytnutí ubytování, popřípadě přenocování
- pomoc pro zajištění chodu domácnosti
- výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti
- sociální poradenství
- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů

⁴⁶ *Azylový dům*. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <<http://www.Farcaritas.cz>>

5 Cíl výzkumu

Cílem mého výzkumu v praktické části je analýza důvodů příchodu matek s dětmi do azylového domu a dalších příčin, jež ovlivnily jejich situaci.

Hlavním cílem pak bylo seznámení se se skutečnými příběhy konkrétních klientek těchto zařízení, přiblížení příčin, které je vedly k nutnosti využití služeb azylového domu, k získání představy o průběhu jejich adaptace na vzniklou situaci a možnosti řešení stávajících problémů a vyhlídkách jejich dalšího života.

Pro provedení výzkumu bylo zvoleno zařízení Domov sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a zařízení Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Aši.

Sociální šetření formou rozhovoru bylo realizováno na přelomu roku 2009 a 2010 v Plzeňském kraji v okresním městě Klatovy a v Karlovarském kraji ve městě Aš. Oblast Klatovska byla zvolena z důvodu mého trvalého bydliště a také proto, že jsem v Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi pracovala. Domov pro matky s dětmi v Aši jsem vybrala z důvodu srovnání příběhů matek z jiného azylového domu.

5.1 Použité metody a techniky sběru dat

Pro výzkum ve své bakalářské práci jsem zvolila kvalitativní výzkum. Použila jsem techniku polořízeného rozhovoru s matkami žijícími v Domově sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a v Aši. Rozhovor umožňuje jednak navázání těsnějšího osobního kontaktu mezi výzkumníkem a respondentem a je možné současně zjišťovat vnější projevy respondenta. Tento typ rozhovoru je vhodný právě při kvantitativním výzkumu, kdy nejde tolik o počet respondentů, ale spíše o obsah jejich výpovědí.

Jednalo se současně o **polostrukturovaný rozhovor**, kdy je sice jasně stanoven cíl, ale otázky jsou vymezeny spíše rámcově a výzkumník je přizpůsobuje vzniklé situaci a také odpovídám respondentů. Důležitou etapou je pak i analýza obsahu rozhovorů. V rozhovoru byly kladeny převážně **otázky otevřené** (zcela svobodné, které usměrňují výpověď respondenta pouze tím, že stanoví problém, ke kterému se má vyjádřit, je mu však ponechána volnost v obsahu i formě; odpovědi se kategorizují dodatečně) a **otázky polootevřené** (zachovávají si výhody předem kategorizovaných odpovědí – jako u uzavřené otázky, ale umožňují též jinou odpověď, pokud nabídnutá nevyhovuje). Použit byl **model neutrálního dotazování**, který vychází z důvěry v ochotu respondenta vypovídat pravdivě a ochotně.

Při zpracování bakalářské práce bylo využito studium odborné literatury a vnitřních materiálů Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a v Aši. Také jsem vycházela z vlastních zkušeností, nabytých díky práci sociální pracovnice v azylovém domě v Klatovech.

5.2 Výzkumný soubor

Výzkumný soubor zahrnuje klientky Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a klientky Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v Aši. Zde bylo třeba zajistit skutečnost pobytu v azylovém zařízení v době výzkumu, snaha byla i to, aby se jednalo o ženy pokud možno různého věku a s různě starými dětmi. Jednalo se tedy o výběr záměrný, ale i ovlivněný ochotou matek rozhovor poskytnout. Pro rozhovory bylo nakonec získáno 11 matek.

Jak již bylo uvedeno, zúčastnilo se nakonec výzkumu celkem 11 klientek – respondentek ve věkovém rozpětí 18 – 42 let (starších 25 let je 7). Co se týká věku uvedených dětí, byl v rozmezí dvou měsíců až 13 let.

Z celkového počtu klientek se jednalo celkem o 6 vdaných a 5 svobodných žen. Většinou se jedná o ženy se základním vzděláním (event. nedoučené nebo s nedokončenou SŠ), pět žen má středoškolské vzdělání. Délka jejich pobytu v azylovém domě v době rozhovoru se pohybovala přibližně kolem 3 měsíců (nejkratší doba pobytu necelé dva měsíce), u pěti klientek necelý rok.

Domov pro matky s dětmi Klatovy

Tabulka č. 1

<i>Označení</i>	<i>Jméno (smyšlené)</i>	<i>Věk</i>	<i>Stav</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Vzdělání</i>	<i>zaměstnání</i>
respondentka 1	Zdena	29	svobodná	4	ZŠ	MD
respondentka 2	Helena	39	vdaná	2	SŠ	administrativa
respondentka 3	Marie	26	vdaná	2	SŠ	MD
respondentka 4	Julie	22	svobodná	1	ZŠ	MD
respondentka 5	Bára	31	vdaná	1	SŠ	žena v domácnosti
respondentka 6	Jana	19	svobodná	1	ZŠ	MD

Domov pro matky s dětmi Aš

Tabulka č. 2

<i>Označení</i>	<i>Jméno (smyšlené)</i>	<i>Věk</i>	<i>Stav</i>	<i>Počet dětí</i>	<i>Vzdělání</i>	<i>zaměstnání</i>
respondentka 1	Anna	31	vdaná	2	SŠ	MD
respondentka 2	Hedvika	29	vdaná	5	ZŠ	MD
respondentka 3	Petra	18	svobodná	1	ZŠ	MD
respondentka 4	Vlasta	27	vdaná	3	SŠ	MD
respondentka 5	Marcela	19	svobodná	1	ZŠ	MD

5.3 Realizace výzkumu

Výzkum jsem realizovala na přelomu roku 2009 - 2010 formou položeného rozhovoru s klientkami Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni v Klatovech a s klientkami Domova sv. Zdislavy pro matky s dětmi v tísni

v Aši. Výzkum byl realizován se souhlasem vedoucích Domova pro matky s dětmi. Prvním krokem byla domluva setkání s jednotlivými klientkami a jejich seznámení s výzkumem. Pro potřeby výzkumu byl sestaven formulář rozhovoru – dotazovací arch (viz. příloha č. 1). Formulář obsahoval jednak otázky vstupní, kterými rozhovor začíná a otázky hlavní, týkající se sledovaného problému. Byly použity i otázky doplňující. S každou klientkou byl hovor veden samostatně.

Kvůli ochraně identity respondentek byla samozřejmě pozměněna jejich jména, stejně tak i jména dětí. V textu byly vynechány všechny údaje, které by mohly tyto respondenty identifikovat, ty pak byly nahrazeny třemi tečkami. Vynechány byly také některé pasáže, které byly zdlouhavé nebo odbíhaly od tématu.

Další fází výzkumu je pak analýza získaných údajů. Tyto údaje byly rozebrány a rozříděny do kategorií. Celkem vzniklo 8 kategorií.

Při vyhodnocování rozhovorů jsem pracovala s jejich doslovnými přepisy. Vzhledem k tomu, že mi šlo o výpovědi, které měly vyjádřit zejména pocity a postoje respondentek, vycházela jsem pouze ze skutečností, které uváděly a již jsem dále neověřovala jejich objektivitu. Proto mohou být některé informace zkráceny subjektivním pohledem klientek.

6 Analýza údajů v Domově pro matky s dětmi v tísni v Klatovech

1) Kategorie: Důvod pobytu v AD

Lidské příběhy jsou různé, a proto jsou i různé důvody, proč matky vyhledaly ubytování v azylovém domě. Společným důvodem je však neschopnost vlastními prostředky získat vlastní bydlení (podnájem, obecní či nájemní byt) vzhledem k finanční situaci většiny respondentek (většina na mateřské dovolené, některé např. nedostávají výživné od otců apod.) a podmínkám pořízení bytu (vysoké kauce, vysoké nájemné, vysoké náklady na provoz bytu).

Některé klientky v podstatě neměly vlastní domácnost, bydleli společně s původní rodinou. Důvodem vyhledání azylového domu pak byly napjaté vztahy v rodině, nevhodné prostředí pro děti.

Dalším důvodem je opuštění společné domácnosti po rozchodu s partnerem (důvodem je i násilí partnerů jak fyzické tak psychické), případně to jsou dluhy na nájmu a energií, gamblerství, psychopatologické jevy.

Různé byly také cesty, které respondentky nakonec dovedly do domova pro matky s dětmi. Některé z nich vystřídal více podnájmů, u tří z nich se jedná o opakovaný pobyt v azylovém domě. Jedna z nich má zkušenost s výchovným ústavem, dvě byly vychovávány v dětském domově. U všech však došlo k partnerské krizi a ve většině případů k rozpadu vztahu.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 1: *„Nejdříve jsem bydlela s přítelem v podnájmu, pak nás vystěhovali, neplatili jsme a dlužili za nájem. S dětma jsem přespávala u kamarádek, ale to dlouho nešlo, jedna mi poradila jít do azylu. Pak jsme se*

nastěhovali do ubytovny, kterou ale brzo zavřeli, protože tam bylo hodně neplatičů. Mám 4 děti, podnájem neseženu, tak jsem sháněla zase azyl...“

Respondentka 2: *„Bydlela jsem s manželem a se dvěma dcerami v bytě. Partner si našel milenkou a začal mně psychicky týrat, děti pošťvával proti mně, ovlivňoval je (...) Nešlo už to vydržet, psychický tlak byl šílený..“*

Respondentka 3: *„Po svatbě jsme s manželem bydleli v domě jeho rodičů. Soužití s tchyní nebylo idylické, manžel se při hádkách stavěl na stranu své matky. Já jsem nebyla prý k ničemu. Byl si jistý, že ho nemůžu opustit, a když tak jediné bez dětí. Udělala jsem to, odešla jsem pryč (...)*

Respondentka 4: *„Tento azylový dům je už mým druhým, kde bydlím. Nejdříve jsem bydlela v Plzni, potom mi neprodloužili smlouvu, tak mi sehnali bydlení tady. Nemám na nájem peníze, jsem sama. Než jsem se nastěhovala do azylového domu v Plzni, bydleli jsme s přítelem v garsonce, ale náš vztah byl jen o hádkách, neměli jsme peníze, partner mi nechtěl pomáhat s malým (...).“*

Respondentka 5: *„S manželem jsme bydleli v rodinném domku. Partner trpěl nezvladatelnými výbuchy zlosti a skrytým alkoholismem. Nějak jsme se to snažili zvládat, ale přitom posledním, když mě začal mlátit, jsem to už nevydržela, sbalila věci, syna a narychlo odešla, když nebyl doma.. Neměla jsem kam, všechny příbuzné mám hrozně daleko (...) Na sociálce mi daly kontakt sem. Jsem ráda, máme tu se synem klid od těch jeho výbuchů.“*

Respondentka 6: *„Přítel mi udělal dítě a pak ho zavřeli. Bydlela jsem u něho, ale pak jsem neměla na nájem, spala jsem po kamarádkách, kde se dalo.. Já jsem na to zvyklá, byla jsem v děcáku a pak i ve výchovněku..“ Když zjistila sociálka, že jsem těhotná a nemám, kde být, tak mě sehnali bydlení tady..“*

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: *„Po dvouleté známosti jsem si vzala svého muže, pak se nám narodila dcera. Zpočátku to všechno bylo fajn, ale po 2 letech si manžel přivedl domu milenkou a mě s dcerkou vyhodil (...) Bydleli jsme u mého táty, ale tam už*

potom nebylo místo pro dalšího přítele a naše druhé dítě (...) Sociální odbor mi pomohl najít azylový dům. Pak jsme se přestěhovali, když přítel našel podnájem, ale ten nám povodeň zatopila, museli jsme najít nový podnájem (...) Po několika měsících partner začal pít alkohol, doma se choval agresivně, vyhazoval mně i s holkou na ulici (...) Proto jsem teď tady.“

Respondentka 2: *„Vdávala jsem se po krátké známosti, ani školu jsem nedodělala. Po svatbě to přestalo fungovat, odešli jsme od sebe, ale pak jsme se k sobě vrátili a bydleli jsem u jeho matky, kde se narodilo první dítě. Po roce se narodilo druhé dítě, manžel pracoval a zabezpečoval rodinu. Po narození třetího dítěte začaly problémy, otec trávil hodně času mimo domov, ve zvýšené výměře začal požívat alkoholické nápoje, začal hrát na automatech. Dostali jsme se do finančních potíží. Musela jsem nastoupit do práce, abych uživila rodinu. Věřila jsem, že se manžel změní (...) Narodilo se nám čtvrté dítě, finanční problémy se zhoršovali (...), dostali jsme výpověď z bytu, v té době jsem byla popáté těhotná. Manželovo gamblerství pokračovalo a tak jsem podala žádost o rozvod, našla jsem si ubytování v azylovém domě.“*

Respondentka 3: *„Otěhotněla jsem na učňáku. V té době jsem bydlela s matkou doma, kde nás bydlelo víc (...) Neměla jsem s matkou dobré vztahy, hádaly jsme se (...) Když přišla sociálka na šetření, zjistili, že to rodinné prostředí není vyhovující pro vývoj a výchovu dítěte a proto mi po porodu zařídili bydlení v azyláku.“*

Respondentka 4 : *„S manželem jsme se přestěhovali do většího bytu, protože jsme měli 3 děti. Na tento byt jsme si museli vzít hypotéku. Manžel byl podnikatel, ale nedařilo se mu. Bez mého vědomí tento byt prodal a my neměli kam jít. (...) Nakonec sehnal nějaký domek, do kterého nás nastěhoval, podmínky k životu tam byly strašné (...). Děti si špatně zvykaly, v noci se pomočovali, brečeli (...) Manžel jezdil domu jen zřídka a když přijel, tak trávil spoustu času s dětmi. Když jsem jednou přišla domu dříve než jsem kdy chodila, přistihla jsem manžela s dětmi v choulostivých situacích (...) Neváhala jsem a když odjel do práce, tak jsem sbalila děti a odjela k matce. U matky jsem nemohla být dlouho, protože měla*

maličký byteček, ve kterém nebylo místo. Musela jsem vyhledat psychologickou pomoc (...), v poradně mi dali kontakt sem na tento azylový dům.“

Respondentka 5: *„S přítelem jsme měli podnájem, pak najednou přišly hádky kvůli penězům. Neměli jsme na nájem. Já jsem do toho otěhotněla. Přítel mě vyhodil z bytu, s tím, že to není jeho dítě. Přespávala jsem u kamarádek, ale nešlo to pořád. Společně s nimi jsem našla kontakt na tento azylák.“*

2) Kategorie : Výchozí rodina

Tři respondentky pochází z rozvedených rodin, žily dále s matkou, eventuálně s nevlastním otcem, dvě z nich vyrůstaly v dětském domově a jedna z nich pak ještě ve výchovném ústavu. Jedna z respondentek vyrůstala v rodině úplné. Svě dětství (kromě dvou) hodnotí všechny vcelku dobře. I když vztahy s rodinou nebyly vždy v pořádku, snaží se to některé změnit, některé se s matkou nebo rodinou stýkají, některé si telefonují, kontakt udržují i se svými sourozenci. Jedna respondentka neudrhuje žádný vztah s rodinou.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 2: *„Pocházím z úplné rodiny, maminka s tatínkem jsou spolu už 25 let. Teď mi hodně pomáhají, ale bydlet u nich nechci, mají svých starostí dost..“*

Respondentka 6: *„Já jsem z neúplné rodiny, tátu neznám vůbec, ve 12 mně matka dala do dětského domova, protože si našla nového přítele.. Já jsem tam byla do 15, pak mě dali do výchovného ústavu, protože jsem jim utíkala, tam jsem byla až do svých 18 let..“ Máma mě přišla navštívit 2x. Teď, když ví, že jsem těhotná, tak se snaží se mnou navázat kontakt.“*

Respondentka 3: „Mamka byla podruhé vdaná. Výchova doma byla bez problémů (..) Mám ještě dvě sestry, stýkáme se, když jsou nějaká výročí či svátky.“

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: „Maminka zemřela po těžké nemoci, když mi bylo 20 let. Po její smrti jsem vyrůstala s tatínkem, který se o mě staral.“

Respondentka 2: „ Pocházím z neúplné rodiny, rodiče se rozvedli. Otec se odstěhoval někam na druhý konec republiky, zájem o mně nejeví. A matka si našla nového, ráda by mi pomohla, ale také to nemá jednoduché (...). Scházíme se občas. I ta malá návštěva mi vždycky pomůže.“

Respondentka 3: „Pocházím z úplné rodiny, mám ještě 2 mladší sourozence, kteří stále žijí s matkou ve společné domácnosti. Po smrti táty máma začala hodně střídat partnery, neměla na nás pak vůbec čas. Někteří se mě snažili i sexuálně zneužívat (...) S mámou jsem se hodně hádala, někdy mně také vyhodila ven a já se nesměla vrátit domu (...) Musela jsem dělat všechny práce i těžké, i když jsem byla těhotná.“

Respondentka 4: „Pocházím z úplné rodiny, ale mám už jen maminku, protože tatínek zemřel před 3 lety na rakovinu . Jsem jedináček, nemám žádné sourozence.“

Respondentka 5: „Vyrůstala jsem jen s mamkou, táta nás opustil, když jsem byla malá. Mám ještě mladšího bratra. U mamky ale bydlet nemůžu, bydlí tam s bráchou, je to malý byt, nevejdeme se tam všichni.“

3) Kategorie : Současné vztahy s partnerem (otcem dětí):

Většinou se jedná o ženy, které se s (bývalým) partnerem již nestýkají, ať už je to z důvodu rozpadu vztahu nebo násilí partnera, některé v podstatě z vztahu utekly. O styky s partnerem ani nestojí. Někdy si kontakt výslovně nepřejí a chtějí

děti vychovávat samy. Dvě ženy se těší, až se jim přítel vrátí z vězení, že začnou nový život. Dvě ženy jsou v rozvodové fázi s manžely.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 2: „*Otec děvčat si je bere na víkendy, jedna dcera pak přijede vždy jiná, jako vyměněná, zaražená*“, *minimálně se mnou navazuje vztahy, dříve mi často sedala na klín, nyní stále méně a méně, je odtazítá. Ta starší je drzá, manipuluje se mnou, odtahuje se ode mě též.. To vše vždy, když přijedou od otce. Přes týden se to změní, ale pak přijde víkend a je to opět stejné..*“

Respondentka 1: „*Otec malého synka je momentálně ve vězení za ublížení na zdraví, píšeme si, jsme v kontaktu. Slibuje, až ho pustí, že nám sežene bydlení a budeme spolu bydlet. Moc se na to těšíme. Holky nejsou jeho, ale má je taky rád (...)*“

Respondentka 3: „*Podala jsem žádost o rozvod, tím ale útrapy neskončily. Manžel si chtěl nechat děti. Tvrdil, že když se odstěhuju, nedokážu se postarat o děti. Ale prohrál. I když jsem zpočátku neměla dost peněz, odmítal mi zaplatit alimenty, vystačila jsem. V současné době se ale spory urovnaly. Otec si pravidelně pro děti jezdí a bere si je k sobě.*“

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: „*S manželem stále nejsem rozvedená, brání nám v tom spor ohledně druhého dítěte (...)* *V bytě, kde jsme začali prvně spolu bydlet, jsou dluhy na nájemném, neplatil a já tam mám stále trvalé bydliště (...)* *S druhým partnerem, se kterým jsem žila se nestýkám, ani on nejeví zájem o své dítě.*“

Respondentka 2: „*Rozhodla jsem se, že dám páte dítě k adopci, už bych to neutáhla. Manžel s adopcí souhlasil, ale těsně před porodem si to rozmyslel, že k adopci souhlas nedá, protože si myslí, že to dítě není jeho. Díky tomu jsem se*

rozhodla, že si ho nechám, protože vím, že by dítě muselo být umístěno v kojeňáku až do doby, než by se vyřešilo otcovství (...) Otec děti navštěvuje nepravidelně, v kontaktu moc nejsme.“

Respondentka 3: *„Měla jsem přítele, se kterým mám holčičku, ale nevydrželo nám to, rozešli jsme se, ještě když jsem byla těhotná (...). Ale teď jsem si našla nového přítele, je teda mladší, ale to nevadí. A jsem podruhé těhotná (...). „*

Respondentka 4: *„Chci podat žádost o rozvod. Nemyslela jsem si, že žiju s člověkem, který je schopen zneužívat své vlastní děti (...) Nedokázala jsem si dát do spojitosti, proč jsou děti tak smutné, plačtivé (...) Nechci ho už nikdy vidět. Od té doby se neozval, dělá mrtvého brouka.“*

Respondentka 5: *„Přítel se mi omluvil a chce, abych se vrátila zpátky. Prý už se nebude tak chovat, změnil se. Do porodu a pak ještě chvíli chci zůstat tady (...) Přítel ale přišel o ten byt, ve kterém jsme spolu byli, bydlí na ubytovně.“*

4) Kategorie : Pomoc v hledání ubytování

Dvě respondentky přešly z jiného azylového zařízení (přechod zkontaktovaly pracovnice azylového domu). Dvě respondentky se samy zajímaly o možnost pobytu v azylovém domě a sama si i přijetí vyřídily. Tři respondentky vyhledaly pomoc prostřednictvím sociálního odboru. Jedna respondentka dostala kontakt v rodinné poradně, kam dochází na terapie. Některé uživatelky díky svým známým dostaly kontakt na azylový dům.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 1: *„Už jsem kdysi bydlela v azyláku, proto mě napadlo, že bych to mohla zkusit i jinde..Měla jsem štěstí, že zrovna měli volný pokoj a já nemusela čekat. „*

Respondentka 6: „Já jsem si sháněla přespávání u kamarádek apod., když jsem přišla na sociálku a tam mě uviděli těhotnou a zjistily, že nemám, kde bydlet, pomohly mi sem podat žádost.“

Respondentka 4: „Nejdříve jsem bydlela v Plzni (kam mi dopomohla kamarádka), po roce mi nabídli, že mohu jít do Klatov nebo do Domažlic, zvolila jsem Klatovy, protože tu mám už ubytovanou kamarádku.“

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: „Když přítel začal pít, vyhazoval nás z domu, nevěděla jsem, co mám dělat. Obrátila jsem se o pomoc na sociální odbor, oddělení péče o děti, které mi zprostředkovalo ubytování tady.“

Respondentka 2: „Když jsem podala žádost o rozvod, nevěděla jsem, kam jít a co dělat. Kamarádka mi poradila, že můžu zkusit azylový dům, kam jsem hned další den došla a podala si žádost. Vyřízeno to bylo rychle, vzali mě přednostně kvůli tomu, že jsem neměla kam jít s 5 dětma (...).“

Respondentka 3: „Když přišla sociálka tenkrát k nám na šetření, tak zjistili, že bydlím ve špatných podmínkách, ve kterých nemůžu vychovávat dítě. Proto mě umístili sem do azyláku.“

Respondentka 4: „Kontakt na azylový dům jsem dostala v rodinné poradně, kde jsem hledala pomoc, po tom otrěsném zážitku (...).“

5) Kategorie : Přizpůsobení se pobytu v azylovém domě

Většina respondentek se již v podstatě na pobyt v azylovém domě adaptovala, i když některé uvádějí delší dobu adaptace. Větší problémy uvádí pouze jedna z klientek (37, syn 11 let), jejíž syn si špatně zvyká na kolektiv lidí. U dětí, které nenavštěvují ještě mateřskou školu si matky na adaptaci nestěžovaly. Děti školního věku se zadaptovaly velmi dobře.

Vztahy v domově hodnotí většina spíše jako dobré, eventuálně s výhradami k chování některých zde ubytovaných. Pro některé je bydlení v azylovém domě

jen přechodný, řešením, necítí se tu jako doma, ale berou to jako nutnost, pro jiné je to zase domov.

Ve většině případů jsou matky rády, že mají střechu nad hlavou.

Domov pro matky s dětmi v tísní Klatovy

Respondentka 4: „Jsem ráda, že jsem tady, je to tu pěkný, máme společnou kuchyň a záchody na patře, ale pokoj mám svůj vlastní, v tom mám klid. Ale pořád si tu přijdu jako na návštěvě (...).“

Respondentka 5: „Syn se tu necítí dobře, špatně si zvyká na kolektiv cizích lidí. Byl zvyklý, že doma byl sám, maximálně se mnou a otcem, má rád svůj klid, kterého se tady ovšem nedostává (...). Dostali jsme i pokoj úplně nahoře v podkroví, kde je nejméně hluku, tak uvidíme, věřím, že si ale časem zvykne.“

Respondentka 2: „Děvčata nejprve zde nechtěla být, jsou zvyklá na trochu jiné zařízení (manžel je podnikatel) a proto se jim tu nelíbilo. Postupně jsme si to tu vyzdobily a vylepšily, už se zadaptovaly a smířily se s tím, že tady bude nějaký čas bydlet. Já jsem se tu zadaptovala velmi dobře, hlavně ze mě opadl ten stres, který jsem zažívala, když jsem byla doma s mužem a bála se, co přijde (...).“

Respondentka 6: „Nedělalo mi problém si zde zvyknout, od mala chodím po takovýchhle zařízeních, takže jsem zvyklá.“

Respondentka 1: „Jsem ráda, že tu mohu bydlet, se 4 dětmi bez přítele není opravdu lehké najít si nějaký podnájem. Už jsem prošla několika zařízeními (azylovým domem, dětským domovem), takže jsem si zvykla v pohodě. I moje holky jsou tu šťastné, takže jsem vlastně šťastná i já.“

Domov pro matky s dětmi v tísní Aš

Respondentka 1: „Při úplně prvním pobytu v azyláku, to jsem si nemohla zvyknout. Byla jsem zvyklá na svůj byt a klid, tady je vše takové veřejné.. Ale jsem

ráda, že jsem tady, protože jsem tady v bezpečí a nemusím se obávat útoků přítele (...).“

Respondentka 2: *„Zvyknout si tady mi nedělalo problém, je to tu takové rodinné, takže jsem s tím neměla problém. I děti jsou tu spokojené, hlavně, že máme střechu nad hlavou a kde spát, to je hlavní.“*

Respondentka 3: *„Je to tu dobré, mám tu už i kamarádky, které jsou starší a pomáhají mi s malou. Je tu lepší prostředí než doma.“*

Respondentka 5: *„Nemám s tím problém, jsou tu ženský i mého věku anebo i věku mé mámy, takže si s nimi můžu popovídat. Jsem ráda, že jsem našla nějaké bydlení, i když to není napořád.“*

6) Kategorie : Pomoc poskytovaná v azylovém domě

Respondentky oceňují kromě pomoci, která je jim poskytována již samotnou možností pobytu, také celkovou podporu a pochopení ze strany pracovníků azylového domu, dále například i možnost pomoci při vyřizování úředních záležitostí formou odborných rad, eventuálně formulováním či sepsáním žádostí apod. Některé uživatelky si pochvalují, že se jim pracovníce věnují ohledně přípravy na porod a výchovu dětí. Matky se zúčastňují i programů v domově, zejména pokud jsou pro ně povinné a i ty hodnotí vesměs kladně.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 1: *„Snažej se nás postavit na nohy, pomůžou nám řešit problémy, když bych přišla například do poradny a řekla mám takovej a takovej problém. Chápou člověka a pomůžou mu a podpořej.“*

Respondentka 6: *„Mně spíš pomáhaj v tom, že mi dávaj pořád odvahu. Já když jsem Danielka porodila, tak jsem neměla odvahu se o něj postarat, já jsem ho chtěla dát pryč, že jsem prostě myslela, že to nezvládám.“*

Respondentka 2: „Nejvíc mi pomohli tak, že mi pomáhají řešit současnou situaci s manželem, jsou ochotné a naslouchají. I děvčaty mi pomáhají, když jejich chování ke mně přesahuje určité hranice (...) Ta pomoc je důležitá pro mě.“

Respondentka 6: „Hlavně to ubytování i vlastně to, že tady je paní sociální, která mi pomohla vyřídit sociální dávky, abych měla vůbec nějaký příjem, když nemám nikoho, kdo by mi pomohl.“

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 2: „Pracovnice jsou tady fajn, snaží se nás podporovat, pomáhají nám řešit problémy, které tu máme. Chápu člověka a chtějí mu pomoci. Jsem ráda, že mě tu vyslechnou a poradí, co mám dělat.“

Respondentka 3: „Pracovnice jsou tu hodné, úplně jiné než moje máma. Jednu tu mám moc ráda. Pomáhají, když potřebuju něco kvůli malému. Vyřídili mi tu i dávky, takže mám nějaký příjem.“

Respondentka 4: „V azylovém domě jsem získala nejen střechu nad hlavou, ale také hlavně psychologickou pomoc pro své děti, které si prožité trauma odnášejí do života. Pracovníci mi zde pomohli najít zaměstnání, abych mohla finančně zabezpečit sebe i děti. Dále mi pomáhají řešit tuto tíživou situaci, na kterou bych sama nestačila.“

Respondentka 5: „Pracovnice jsou tu hodné, pomohly mi tu s vyřízením dávek, abych měla nějaké peníze. Také mi tu hodně pomáhají s přípravou na miminko, na které se moc těším. Učím se tu přebalovat, čtu si, jak se mám o něj správně starat(...).“

7) Kategorie: Současné problémy

Největší problém vidí respondentky v nemožnosti získání vlastního (nájemního) bydlení vzhledem ke své finanční situaci. Některé mají i další finanční problémy, související buď s nutností platit dluhy, případně neplacením alimentů otcem dítěte. Část respondentek nemá doposud vyjasněné či vyřešené

partnerské vztahy, některé z respondentek jsou v rozvodové fázi, kdy se situací nemohou vlastními silami hnout. Dalším problémem, který většina z nich má je pocit nejistoty, co s nimi bude dále, kam půjdou, až jim uplyne možná doba pobytu zde. Strach z dalšího stěhování souvisí i s případnou nutností změny školy, event. školky u dítěte. U klientek se může objevit i pocit vlastního selhání, neschopnosti nebo bezmocnosti, to má pak také svým způsobem negativní vliv na jejich schopnost vyrovnání se se současnou situací a tím i její vývoj do budoucna.

Domov pro matky s dětmi v tísni Klatovy

Respondentka 4: *„Tady je to taková nejistota. Tady máme smlouvu teď do prosince, ale co v lednu, nevím, jak to bude.“*

Respondentka 6: *„Kromě bydlení ani problémy nemám, opravdu jenom to bydlení, to je hlavní.“*

Respondentka 1: *„Děti mi dávají hodně zabrat, hlavně ty dva kluci. Staršího Jeníka potřebuju odnaučit od plenek a být agresivní. To chování asi zdědil po tatínkovi (...). Holky rostou do puberty a začínají odmítovat, začínám pociťovat, že je toho na mě nějak moc a nezvládám to. Potřebovala bych toho chlapa, aby mi pomohl s výchovou, přece jen má pevnější ruku. Snažím se ho zastoupit, ale vím, že to není ono, obzvlášť pro ty kluky, kluk potřebuje ten mužskej vzor.“*

Respondentka 3: *„Měla jsem hodně finanční problémy, hlavně co se týkalo manžela, neplatil alimenty, ale teď se polepšil a já už si nemohu stěžovat, vyjdu, ale na nějaký podnájem mi to pořád nestačí.“*

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: *„V současné době můj největší problém je, že se nemůžu rozvést. Dcerka je mi svěřená do péče, její otec měl platit výživné, ale neplatí, rozvodové řízení bylo zastaveno kvůli druhému dítěti. Byla jsem vdaná a tak dítě patří jemu, i když jeho není. Chci na otci dítěte a manželovi, aby se dostavili k soudu, ale je to marné (...) Také mám problém s financemi, pobírám sociální dávky, ale je to málo. Hodilo by se mi to výživné, které ale nedostávám.“*

Respondentka 4: „Momentálně největší problém mi dělají, o které mám strach, že to trauma nepřekonají. Musím ale říct, že se díky pobytu tady už trochu zklidnily, nemají už noční můry a celkově jim to tu prospívá. Chodíme do poradny každý týden. Další problém mám s tím, že se chci nechat rozvést. Pak bych si chtěla zažádat o byt, ale to až po rozvodu, protože jinak by na ten byt měl nárok i manžel, což opravdu nechci.“

Respondentka 5: „Potřebuji si dovyřídit dávky, abych měla peníze a mohla tak začít kupovat nějaké věci pro miminko. Chci znovu navázat kontakt s mamkou, protože když jsem jí řekla, že jsem těhotná, tak mě taky vyhodila z bytu. Ale už mi volala, že to tak nemyslela. Chci si s ní o tom promluvit.“

8) Kategorie: Řešení situace - Budoucnost

Respondentky se vyjadřovaly zejména k tomu, jakým způsobem se snaží řešit bytovou situaci, také k možnosti zaměstnání, případně dalšímu vzdělání.

K bytové situaci: 2 respondentky mají již podanou žádost o přidělení bytu (sociálního), přičemž splňují podmínky pro jeho eventuelní přidělení (zejména 5 let trvalé bydliště v okrese Klatovy). 2 respondentky zatím žádost o byt nepodaly, nezná ještě podmínky. 2 respondentky uvádějí, že by mohly za určitých okolností (placení výživného otcem, současné zvýšení soc. dávek) uvažovat i o bydlení v levnějším podnájmu.

Co se týká zaměstnání, 4 respondentky jsou na mateřské dovolené. Jedna je v domácnosti a pobírá příspěvek na péči, když se celodenně musí starat o syna, který je často nemocný. Jedna žena je též v domácnosti, s tím rozdílem, že ji peníze posílají rodiče. Až se dostane z této situace, tak si bude hledat práci. Většinou chtějí využít celou dobu mateřské dovolené a až potom nastoupit do zaměstnání. Některé uvažují o „dodělání“ školy, případně rekvalifikačním kurzu.

Domov pro matky s dětmi v tísní Klatovy

Respondentka 3: „Teď to budu řešit, ještě nevím ty možnosti, asi si zažádám o sociální byt, zkusím všechno co jde. Na podnájem nemám.“

Respondentka 4: „Žádost už mám podanou, hned od počátku, jak jsem přišla. Říkali mi, že mi dají vědět. Zatím do práce nemůžu (na MD) a nespěchám, abych pravdu řekla, tak bych teď byla v bytě nerada sama, potřebovala bych třeba kamarádku nebo někoho(...).“

Respondentka 2: „Já vlastně ani nemůžu mít podanou žádost, protože nemám trvalé bydliště v okrese Klatovy.“

Respondentka 6: „Chci si dodělat střední průmyslovou školu, moc dobrý známky jsem ale neměla. Ale teď, je to asi věkem, mám už asi větší chuť se učit, je to jiné než v patnácti, chtěla bych si udělat školu, taky kvůli místu, aby byla rodina zabezpečená (...), abych tu maturu měla, to je víc možností a pak člověk trochu taky jinej pohled na svět (...). Ale nevím, jestli to zvládnou teď s tím malým.“

Domov pro matky s dětmi v tísni Aš

Respondentka 1: „Nevím, jak z této situace ven, potřebuji se rozvést. Na úřadě mi řekli, dokud nebudu rozvedená, nemám nárok si podat žádost o byt ve své městské části. Proto mi zatím nezbývá nic jiného než bydlet po azylákách (...).“

Respondentka 2: „V současné době otec děti nepravidelně navštěvuje, výživné hradí jen proto, že je mu strháváno z platu a zaměstnavatel mi to přímo posílá. Děti mám svěřené do péče já. Ale co bude dál, to teď nevím.. Mám 5 dětí a jsem na to sama, nevím (...) Chtěla bych mít něco svého, ale asi to nebude lehké (...).“

Respondentka 3: „S přítelem jsem těhotná, chtěli bychom si pořídit něco spolu. Je mladší než já, ale to nevadí. Je ale nezaměstnaný, takže si bude muset něco najít, abychom to utáhli. Ale můžu tu být jen rok, tak snad se něco brzo najde.“

Respondentka 4: „Chtěla bych nastoupit do práce, protože děti chodí do školy, tak aspoň na poloviční úvazek, potřebujeme peníze. Pak až se trochu dáme dohromady, tak musím vyřešit bytovou situaci, ale to nejdřív musí proběhnout rozvod. Vůbec nevím, jak to všechno bude, tady nemůže být pořádek, tahle nejistota je hrozná (...).“

Respondentka 5: *„Jednou bych chtěla mít velkou rodinu, manžela a psa. Takže budu dělat vše, aby se mi to splnilo.“*

7 Vyhodnocení kvalitativního výzkumu

Analýzu pomocí rozhovorů jsem prováděla v Domově pro matky s dětmi v tísní v Klatovech a v Domově pro matky s dětmi v Aši. Vzhledem k tomu, že se výpovědi respondentek hodně shodují, provedu vyhodnocení dohromady.

Nejčastějšími příčinami, proč byly respondentky nuceny vyhledat ubytování v domově pro matky s dětmi, jsou rozpad manželství či partnerského vztahu, nedostatkem financí. Z toho plyne neschopnost řešení situace vlastními silami.

Finanční problémy většinou vznikly v důsledku rozpadu vztahu, který je ovlivněn mnohdy nezodpovědnou volbou partnerů. Dalším důvodem rozpadu vztahu je také násilí partnerů jak fyzické tak psychické, gamblerství či psychopatologické jevy (alkohol, drogy ...).

Velký vliv na současnou situaci má i funkčnost výchozí rodiny klientek. Často se jedná o ženy, které pocházejí z neúplných rodin, nemají tudíž vhodný vzor rodinného chování. Některé ženy vyrůstaly v dětském domově či výchovném ústavu, kde se vzor optimální rodiny hledá jen těžko.

To jak se žena zadaptuje v azylovém zařízení, závisí na osobnosti klientky, na jejích životních zkušenostech, a neméně důležité je i prostředí, ve kterém klientky dříve vyrůstaly. Nejen přizpůsobení matky, ale také přizpůsobení se dítěte vzniklé životní situaci hraje důležitou roli v jejich životě.

Důležité je, jak aktivní jsou samy ženy při řešení vzniklé situace. Jedná se zejména o vyřízení sociálních dávek, péče o dítě, snaha o řešení partnerských vztahů, vyhledání zaměstnání. Jde zde o jejich ochotu a schopnost spolupracovat při nalézání východisek ze složité životní situace.

Zajištění vhodného bydlení je u většiny klientek podmíněno finanční situací, které je ovšem u většiny neuspokojivá. Většina respondentek je na mateřské dovolené a pobírá pouze přiznané sociální dávky, výživné jim otcové ve většině případů neplatí. Některé z nich navíc splácejí dluhy, které si odnesly z nevydařeného vztahu s partnerem.

Pokud je matka samoživitelka, závislá jen na příjmu z dávek státní sociální podpory, není schopna z toho příjmu financovat vlastní bydlení. Získání bytu je pro ně obtížné, dostupnějších sociálních bytů je nedostatek, navíc některé z respondentek nesplňují podmínky pro přidělení bytu (jde zejména o trvalý pobyt).

Většina respondentek uvedla, že po skončení mateřské dovolené či vyřešení alespoň části problémů, by chtěla získat bydlení a začít pracovat, aby mohly lépe zabezpečit svou rodinu. Některé z nich uvažují o dokončení vzdělání, aby měly větší příležitost se uplatnit na trhu práce.

8 Závěr

Do složité životní situace se může dostat každý z nás. Dokumentují i příběhy ubytovaných matek v domově pro matky s dětmi v tísni.

Ve své práci jsem se snažila přiblížit problematiku azylových domů pro matky s dětmi v tísni. Pokusila jsem se zjistit zejména příčiny, které je do azylových domů přivedly, to jakým způsobem se se svou současnou situací vyrovnávají a možnosti řešení jejich problémů.

V teoretické části, ve které se věnuji rodině a jejím problémům obecně, jsem uvedla některé možné formy pomoci rodinám, které se ocitnou v obtížné životní situaci. Ve výzkumné části byl popsán realizovaný výzkum. Šlo zejména o výzkum kvalitativní, jehož cílem bylo shromáždit a analyzovat informace o klientkách azylových domů. Pro svou práci jsem si vybrala Domov pro matky s dětmi v Klatovech a Domov pro matky s dětmi Aš. Podklady pro závěry výzkumu jsem získala uskutečněnými rozhovory s jedenácti respondentkami.

Co se týká samotných azylových domů, není možno na ně hledět pouze jako na zařízení poskytující pobytové služby na přechodnou dobu osobám v nepříznivé sociální situaci spojené se ztrátou bydlení (jak je to formulováno v zákoně o sociálních službách⁴⁷). Mělo by se jednat o pomoc daleko komplexnější, která si klade za cíl to nejdůležitější, kromě okamžité pomoci lidem v nouzi, umožnit klientům nový start do života, „postavit je na vlastní nohy“ a nasměrovat společensky správným směrem. Díky profesionální pomoci pracovníků AD se to mnohdy podaří. V některých případech se jedná o velmi mladé maminky s dětmi, které se o ně neumí postarat, nevědí jak vést domácnost. Azylové domy pak pomáhají tam, kde by za jiných okolností děti končily v dětských domovech, či obdobných zařízeních nebo v pěstounské péči.

Příchod do azylového domu není vstupem do nápravného a výchovného zařízení. Může však být důkazem odhodlání zajistit matce a dítěti lepší život. Jak

⁴⁷ Zákon č. 108/2006 Sbírky o sociálních službách

je patrné ze zjištěných závěrů mají azylové domy pro matky s dětmi nezastupitelnou roli jako nedílná součást systému sociálních služeb.

Je tedy na místě, abychom si alespoň při občasné konfrontaci s těmito problémy uvědomili, jak záslužnou práci konají všichni, kteří se rozhodli strádajícím lidem pomáhat a podržet je ve chvíli, kdy se k nim druzí raději otočí zády. Ve většině případů jednotlivých životních příběhů právě tato v čas podaná ruka znamená záchranu – možnost nového – nové naděje.

Seznam použité literatury

Odborné publikace

ČERNA, J., TRINNEROVA, D., VACIK, A. *Právo sociálního zabezpečení.*, 2007.

GREGOROVA, Z., GALVAS, M. *Sociální zabezpečení*, 2000.

KLAPILOVÁ, S. *Kapitoly ze sociální pedagogiky*. Olomouc: Univerzita Palackého, 2000. 63 s. ISBN 80-7067-669-8.

KOZLOVÁ, L. *Sociální služby*. Praha: Triton, 2005. 79 s. ISBN 80-7254-662-7.

KŘIVOHLAVÝ, J. *Psychologie zdraví*. Praha: Portál, 2003. 279 s. ISBN 80-7178-774-4.

MATĚJČEK, Z., DYTRYCH, Z. *Nevlastní rodiče a nevládní děti*. Praha: Grada, 1999. 143 s. ISBN 80-7169-897-0.

MATOUŠEK, O. A KOL., 2003. *Metody a řízení sociální práce*. Praha: Portál s.r.o.

MATOUŠEK, O. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1997. 144 s. ISBN 80-85850-24-9.

MATOUŠEK, O., KODYMOVÁ, P., KOLÁČOVÁ, J. (eds.), 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál s.r.o.

MOŽNÝ, I. *Česká společnost*. Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80-7178-624-1.

MOŽNÝ, I. *Sociologie rodiny*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1999. 251 s.
ISBN 80-85850-75-3.

NAVRÁTIL, P., 2001. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman

MARHOUNOVÁ, J., 2001. *Rodinná výchova – základy rodinného života*. Praha:
Fortuna. ISBN 80-7168-452

SIROVÁTKA, T., MAREŠ, P., 2003. *Trh práce, nezaměstnanost, sociální
politika*. Brno: Masarykova univerzita

SOBOTKOVÁ, I., 2001. *Psychologie rodiny*. Praha: Portál s.r.o.

TROSTER, P. a spol. *Právo sociálního zabezpečení*, 2005.

VÁGNEROVÁ, M. 2004 *Vývojová psychologie I. Dětství a dospívání*.
Praha:
Karolinum.

VÁGNEROVÁ, M., 2004. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál
s.r.o. ISBN 80-7178-214-9

VÝROST, J., SLAMĚNÍK, I. *Aplikovaná sociální psychologie I*. Praha: Portál,
1998. 383 s. ISBN 80-7178-269-6.

WINKLER A KOL., 2005. *Účelové programy na lokálních trzích práce*. Brno:
Masarykova univerzita.

Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině

Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách

Vyhláška č. 505/2006 Sb., kterou se provádějí některá ustanovení zákona
o sociálních službách

Standardy kvality sociálních služeb Domova Sv. Zdislavy pro matky s dětmi
v tísni v Klatovech, 2008.

Elektronické zdroje:

Azylový dům. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-10]. Dostupné na WWW: <
<http://www.farc Caritas.cz>>

Domov pro matky s dětmi. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-16]. Dostupné na WWW:
<<http://www.charitakt.cz>>

MPSV ČR. Státní sociální podpora. [on-line]. 2010, [cit. 2010-02-18]. Dostupné
na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/2>>

MPSV ČR. Národní zpráva o rodině. [on-line]. 2005, [cit. 2010-02-01]. Dostupné
na WWW: < <http://www.mpsv.cz/cs/898>>

Seznam příloh

Příloha č. I – Plán vedení struktury dotazování

PŘÍLOHY

Příloha č. I

Plán vedení struktury dotazování

1. Osobní seznámení

- vzájemné představení se, úvodem několik neformálních vět a otázek nesouvisících s obsahem rozhovoru k uvolnění atmosféry.

2. Úvodní otázky

- upřesnění účelu a průběhu rozhovoru, dohoda o jeho zachycení na digitální záznamník a o časovém prostoru, který je ochotna respondentka poskytnout, vymezení prostoru na případné vstupní dotazy respondentky,
- základní anamnestické údaje: jméno (nebude zveřejňováno), věk, stav, počet dětí (z toho děti v AD), vzdělání, zaměstnání,
- údaje o primární rodině, vztahy s rodiči a sourozenci.

3. Hlavní otázky

Jaký je důvod Vašeho pobytu v AD? Jak dlouho jste zde ubytována? Na koho jste se obrátila při hledání bydlení - kdo Vás do AD doporučil?

Jaké další problémy (kromě bydlení) jste musela řešit? Jaká byla Vaše finanční situace? Byla jste, event. jste zaměstnána? Jak byste charakterizovala vztah partnera (otce dětí) k Vám a dětem?

Jak se přizpůsobujete Vy a vaše děti pobytu a režimu v AD, co Vám činí největší potíže? V čem Vám pracovníci AD nejvíce pomohli a pomáhají? V čem byste potřebovala pomoci?

Jak probíhá Váš běžný den v AD? Navštěvují děti předškolní zařízení (eventuálně školu)? Jaký je prospěch dětí ve škole, máte výchovné problémy? Máte zde přátele? Udržujete styky s rodinou?

S čím máte největší problémy v současné době? Co je Vaší prioritou v současnosti?

Jakým způsobem se Vy sama snažíte řešit svou situaci (ubytování, zaměstnání atd.)?

Jak vidíte svou situaci do budoucna?

4.Závěr

- poděkování, rozloučení.

/Pozn.: otázky mohou být podle potřeby v souvislosti s průběhem rozhovoru změněny/

Abstrakt

KOHOUTOVÁ, J. Life story uživatelék vybraných azylových domů pro matky s dětmi v tísni. České Budějovice, 2010. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra praktické teologie. Vedoucí práce Ing. Jaroslav Šetek, Ph. D.

Předložená diplomová práce se zabývá problematikou azylových domů pro matky s dětmi.

Teoretická část je členěna do tří hlavních kapitol.

První z nich se zabývá poruchami rodiny v současné společnosti, tato část je věnována poruchám rodiny a bližší charakteristice vybraných typů klinických rodin.

Druhá část je věnována matkám, jakožto osamělým rodičům a problematice a rizikům, které sebou tato role přináší, jako jsou nezaměstnanost, zadluženost, bytová problematika.

Třetí část je zaměřena na některé možnosti pomoci rodinám v obtížné situaci. Orientuje se především na sociální práci a poskytované sociální služby. Hlavním tématem této části je pak pomoc, nabízená azylovými domy.

Výzkumná část je věnována hlavnímu tématu bakalářské práce – azylovým domům pro matky s dětmi. V úvodu jsou charakterizovány vybrané azylové domy, ve kterých byl výzkum uskutečněn. Další část je věnována kvalitativnímu výzkumu, kde jsou analyzovány rozhovory s respondentkami – klientkami azylových domů. V závěru práce jsou zhodnoceny získané poznatky.

Azylové domy pro matky s dětmi jsou nezastupitelnou a nedílnou součástí systému sociálních služeb.

Abstract

The presented thesis deals with problems refuges for mother with children.

The theoretical part consists of three main chapters.

The first chapter deals with family dysfunction and selected types of clinical families are specified in more details. Second chapter section is devoted to mother as lone parents and the problems and risks that this role entrains such as unemployment, debt and housing problems.

This section aims at some possibilities how to assist families in a difficult situation. It deals especially with social work and social services provided. The topic of this section is assistance provided by refuges.

The research part creates the main topic of the thesis – refuges for mother with children. The introductory section features selected refuges where the research was carried out. The following section deals with qualitative research analysing talks with respondents – refuge inhabitants. The thesis concludes with knowledge experienced.

Refuges for mothers with children are substantial and integral part of the social service system.